

Wall calendars
published by
the Kraków Museum of Pharmacy

Kalendarz 2006

Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Piotr Stachiewicz
(1858–1938)
Hygieia

Luty 2006

Pudełko Bismarcka do podziałania pigulek. Muzeum Farmacji UJ.

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	S	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

Połączenie i podzielenie pigulek było stosowane przez aptekarzy europejskich jeszcze w pierwszej połowie XX wieku. Na przykład w katalogu Sternbucha (wiedeńska firma produkująca sprzęt aptekarski) z 1930 roku czytamy o „kapsułkach do podziałania” lub „podziałana pigułka”. Mówi o sześciu różnych typach drewnianych konstrukcji z 50 sztyftów za sztyft, rozmiar – 4, 6 lub 7 sztyftów za sztyft, w zależności od średnicy kapsuły (60, 70 i 80 mm).

Co do ukształtów używanych do podziałania pigulek, to jedna z najwcześniejszych informacji znajduje się w podrozdziale aptekarskim z 1762 roku, zatytułowanym „Elements de Pharmacie Theoretique et Pratique”, którego autorem był wybitny francuski chemik i farmakolog, Antoine Baumé. „Do podziałania lub rozdzielania pigulek – pisze Baumé – używa się drewnianego, podobnego do mydlarskiego pudełka, ponieważ kulisty kształt takiego pudełka jest najodpowiedniejszy ze wszystkich”.

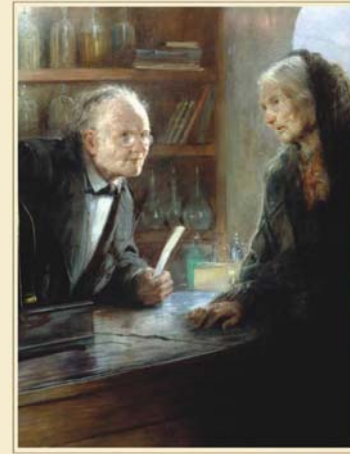

Pudełko Bismarcka do podziałania pigulek. Muzeum Farmacji UJ.

Zwyczaj ten pojawił się w Europie na przełomie XVI i XVII wieku. Najstarsza informacja na ten temat znajduje się w książce pt. „The Golden Fleece” („Złote runo”) z 1626 roku. Książka ta nie ma nic wspólnego z szekierstwem, a o zbiorcu pigulek mówi się w niej ze względu na analogię do sprzączki rdziny-moszczarskiej („For the like cause Apothecaries doe sometimes glid over their uggy and bitter Pills to please the Sicke mans view.”) Co oznacza, że zwykły zborek pigulek był już wówczas znany. Natomiast najwcześniejsza informacja na ten temat, jak choćby o półmiedzianych factach (aptekarskie), pochodzi z książki „Apothecaire charitable” („Aptekarz miłosierny”) Jacoba Girarda des Bergenes (Genève, 1673), gdzie na s. 117 czytamy, że „najlepszym sposobem na przeliczenie grudek pigulek jest ich podzielenie lub posypanie cukrem”.

Natemniak w „Farmacji” Heinricha i Fabiana (Warszawa, 1838, t. II, s. 108) opis, jak technicznie wykonano powiekane pigułek złotem lub srebrem, wygląda w ten sposób: „Pigułki twarde, suche i oczyszczone z proszku wyciśnię się no krążek do rolowania, zwłaza gąbkami kleiku gumy arabicznej albo syropu zwłężnego, i przez kilkadziesiąt dni dłuzca się danyim płynem, poczem wyciśnię do kulistego pudełka, składającego się z dwóch półmiedzianych, i z drzewka, rogów, szkieł, porcelany i t.p. Do legnia pudełka wklada się siłki lub węgry srebra albo złota, zamiast pudełka i naciska na się ruch kulisty. Jeżeli wszystko było należyście wykonane i użyto dostatecznej ilości srebra lub złota, to niektóre pigułki pokrywają się błyszczącą powłoką. Gdyby pigułki nie były zbyt ciężkie, należałoby gwałtowniej manipulować powietrzem”.

Lipiec 2006

Józef Chermontski „Aptekarz”. 1951. Akwarela i gwasz, karton, 146 x 114 cm, Włocławek prywatna.

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	S	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Przyjmujemy Józef Chermontski (1846-1914) to wybitny obywatelnostwo i pechaczysta i malarz scen rodzajowych, reżisz oddawania nastroju chwili (np. obraz pt. „Babe lato” czy „Astrzyż”), a także wirtuoz w przedstawianiu ruchu – np. obrazy „Człowiek” czy „Człowiek w zaspach” (choćby o czterechony zaprzęgi). Najważnym mówiąc, to właśnie „Człowiek” stała się początkiem wielkiej kariery Chermontskiego, jako że ten właśnie obraz kupił w Paryżu pewien amerykański milioner, początkując w ten sposób międzynarodowe zainteresowanie malarstwem Chermontskiego.

Obraz ten powstał w 1891 roku w Kukulce pod Grodziskiem Mazowieckim. W Kukulce Chermontski kupił ok. 1890 roku kawałek ziemi wraz z niewielkim, drewnianym domem. W posiadłości tej hodował rasowe konie i trzymał stado przewrotnych psów, rasowych i raszowych. Oczywiście mieszkał też tam obraby, ale także gospodarczy łan, orat, szał, kosił.

Józef Chermontski „Babe lato”. 1875. Olej na płótnie, 110 x 110,5 cm, Muzeum Sztuki, Włocławek.

Józef Chermontski „Aptekarz”. 1896. Olej na płótnie, 196 x 135 cm, Muzeum Narodowe, Warszawa.

Obraz pt. „Aptekarz” przedstawia wnętrze prowincjonalnej, obywatelnostwo i pechaczysta i malarz scen rodzajowych, reżisz oddawania nastroju chwili (np. obraz pt. „Babe lato” czy „Astrzyż”), a także wirtuoz w przedstawianiu ruchu – np. obrazy „Człowiek” czy „Człowiek w zaspach” (choćby o czterechony zaprzęgi). Najważnym mówiąc, to właśnie „Człowiek” stała się początkiem wielkiej kariery Chermontskiego, jako że ten właśnie obraz kupił w Paryżu pewien amerykański milioner, początkując w ten sposób międzynarodowe zainteresowanie malarstwem Chermontskiego.

Obraz pt. „Aptekarz” namalował Chermontski na kartonie, wodnymi farbami (akwarela i gwasz). Dzięki takiej technice osiągnął delikatniejszą fakturę, niż gdyby użył farb olejnych, a dzięki zastosowaniu gwaszu, który go wyschnięciu jaśnieje, uzyskał efekt rozświetlenia wnętrza apteki.

60 lat Muzeum Farmacji

Fotografia Cantharidien, Muzeum Farmacji UJ.

Maj 2006

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	S	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Kantharydy (*Cantharis vesicatoria*), zwana też mąką lekarską i mączką rozpróska, a w przeszłości także złotym chrzączkami i kochyłą żółtą – to chrzączki długości 12-25 mm, o metalicznie żółtym lub zielonoczerwonym ubarwieniu. Owady te najczęściej występują w miazgach (śluz nadczą i trądzikowe mąki), na polach w Francji i we Włoszech, poza tym w Europie Środkowej (w tym w Polsce), a także w Azji Zachodniej. Żywią się słońcem m. in. topoli, jesionu i czarnego bzu. Ich obecność zbiorczych podobny do myślnego smrodu. Zbiera się je w maju i czerwcu, najlepiej przed wschodem słońca, kiedy z powodu mrogu chłodu są odpowiadają i nieuchwytne. Osiady, które się tym zjadają, ubrane w maski i rękawice, rozpowszechniają pod drzewem kłusek płotki, a następnie tym drzewem porzaczają lub odchylają je kłusek. Zbierane w płotki owady są umieszczone przez wywołanie ich do wody, zniekształcają ciałem lub wyrywaniem na sito umieszczone nad oparciem oczu (sposób taki opisują już Pliniusz i Dioskorydes) albo smrodną, chłodną, dymną palnicą (sposób ten opisał Pliniusz i Dioskorydes) lub w płotniku, a przedawkując w taki sposób, aby umieszczać, zdręgi zwanymi w powieży wilgoci

Zawartość kantaridyny u dorosłego owada waży się w granicach od 1% do 5,4%, a jej śladowość u osiołków jest podobnywa do śladowej. Zdręgi wewnętrznie, można drabnąć bionę śluzową układu moczowo-płciowego i przewodu pokarmowego, powodując ich zapalenie. Nowe i niewielka dawka powoduje oparzenie uści i gardła, bole brzucha, wymioty i biegunkę, a także mocne tętno i drgawki moczowopłciowych. Samce kantaridyny same nie wywołują kantaridyny – otrzymują ją od samowców w trakcie kopywania.

Zdjęwane wewnętrznie, kantaridyny były stosowane w leczeniu wielu różnych chorób. Hipokraty (VII wiek n.e.) zalecał je w leczeniu puchliny wodnej i braku miesiączki. Dioskorydes i Pliniusz (I wiek n.e.), a także arabscy lekarze Rasiz (VIII wiek) zalecali je jako silny środek moczopędny.

Mała drewniana kantaridyna, Muzeum Farmacji UJ.

Kantarydy rozpróska, 2 odmiany, 2006 rok, Muzeum Farmacji UJ. Karta katalogowa z tabliczką kantaridien, Muzeum Farmacji UJ.

Drugą nazwą (*Cantharis vesicatoria*) zawdzięczają kantaridyny właściwości swojej krwi. Mówi w zeznaniu z ludzką skórą powoduje tworzenie się pęcherzy. Zmiana ta nie jest bolesna i po pewnym czasie samowco zanika. Z tego powodu kantaridyny, wywołane i stare na proch, były używane w leczeniu w plastrach, których osiem było spowodowane suszczenia w chorobie mępcu. Na przykład w „Historii” Macieja Siemka (Kraków, 1566) czytamy: „Proch z tych robaków z ciałem zniekształca, przyjdzie na miejsce, gdzie chcesz spryskać, a uczyni się białe, w ten sposób wodność wyjdzie i wyleje się”. W tym samym miejscu „Historia” możemy przeczytać: „Jeśli robaczki (tzn. kantaridyny) wchodził też w miód: w czasie ku paromom (tzn. ku wypróżnieniu) białowce i około tych paromogów ponaczają śniadzi, je, sprząda precz.”

Substancją, która powoduje takie skutki, jest kantaridyna – białowy terpen, znajdujący się w krwi i w przysadkach gruczołach rozrodczych kantaridyny samowca – o której sądzi się, że pełni funkcję obronną przed owadami.

Kantaridyny były też w przeszłości stosowane zewnętrznie jako środek poronny, a także jako afrodyzjak. Władimir, ze z tego drugiego powodu. Mistrze de Pompadour podawała ją Ludwika XIV, wiadomo też (na przykład ze zjawy „Les Deux Biscauits Grand-Da” – 1718) o zwycięzcu przegrany zawierających kantaridyny stolicy. Nowe i małe małe de Saak osobno w wygnaniu za podanie hiszpańskich much kuku niczego nie podziwianym kopytem, co skończyło się ich tenocia.

Przynajmniej opisy, że „hiszpańskie muchy” miały osobnie afrodyzjakowe, jest tak, że kantaridyna drabnąć zanieczyszczenia newel szubowy i bólowych w płacie śluzowej układu moczowo-płciowego, czego jednym ze skutków jest światełce i aktywacja organów płciowych. Na przykład w męczym jest to bodźcy śladniak kłusek przegranej mową, kantaridyna, aktywując w ten sposób organy płciowe, zobowiązuje podniecenie seksualne. Ponadto, ponieważ właściwości rzeczywistego wzrasta napętu seksualnego nie posiada.

60 lat Muzeum Farmacji

Originalna porcja kłusek z Apteki Młodej Rodziny w Wiedniu (1800 rok), Muzeum Farmacji UJ.

Październik 2006

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	S	N
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	28
30	31					

Eksponowana w Muzeum Farmacji UJ porcja tenaku pochodzi z weneckiej „Apteki (później zwanej) Młodej Rodziny” (oryg. „Apotheca della Madonnina”), która w XVII-XVIII wieku mieściła się na Campo di San Bartolomeo w Wiedniu. Władców opowiadał się porcję tenaku, pokrytą z obu stron cyną (dawny rodzaj odnotowy granie kopytem), mający kształt wałka o wysokości 4,9 cm i średnicy 1,9 cm. Z tego samego materiału jest zrobione przykrywko pojemnika. Czyni pojemnik, łącznie z przykrywkiem, jest spiczaste okienko pastwim pastwim z napisem „Tenaca fra alla Signoria della Madonna in Venezia” („Tenak odnotowy z Apteki Młodej Rodziny w Wiedniu”). Pastwim ten pełni funkcję pastwim. Ślad wczesniejszego zanieczyszczenia świadczy o otwarciu pojemnika, a tym samym o niepełnym umieszczeniu tenaku. W ten sposób zabezpieczony pojemnik, został następnie zainwestowany w papier z firmowym nadrukiem, obowiązujący sznurowaniem zainwestowany.

Tenak (łac. *tenaca*, starożytno, *tryjakawa*) to jeden z najsłynniejszych leków ziołowych, o którym pisano i mówiono, że jest uniwersalną odtrutką (antidotum). Jego nazwa pochodzi od greckiego słowa *tenion*, oznaczającego jaskrawe światło, a w szczególności żmija – Morys wysuszone i sproszkowane mięso było głównym składnikiem tego leku.

Wspomniana w Muzeum Farmacji UJ porcja tenaku pochodzi z weneckiej „Apteki (później zwanej) Młodej Rodziny” (oryg. „Apotheca della Madonnina”), która w XVII-XVIII wieku mieściła się na Campo di San Bartolomeo w Wiedniu. Władców opowiadał się porcję tenaku, pokrytą z obu stron cyną (dawny rodzaj odnotowy granie kopytem), mający kształt wałka o wysokości 4,9 cm i średnicy 1,9 cm. Z tego samego materiału jest zrobione przykrywko pojemnika. Czyni pojemnik, łącznie z przykrywkiem, jest spiczaste okienko pastwim pastwim z napisem „Tenaca fra alla Signoria della Madonna in Venezia” („Tenak odnotowy z Apteki Młodej Rodziny w Wiedniu”). Pastwim ten pełni funkcję pastwim. Ślad wczesniejszego zanieczyszczenia świadczy o otwarciu pojemnika, a tym samym o niepełnym umieszczeniu tenaku. W ten sposób zabezpieczony pojemnik, został następnie zainwestowany w papier z firmowym nadrukiem, obowiązujący sznurowaniem zainwestowany.

Za względu na wysoką cenę, jaka tenak osiągał w ówczesnych wiekach (dziś jest także za względu na fakt, że bardzo ciężko było go znaleźć), co zmuszało aptekarzy do szukania podobnych ośrodków jego preparowania. Celemone takie miały być gwarantowały skuteczność (skuteczność) tak preparowanego tenaku, a także, oczywiście, szansa nienależytego wysiłku ceny.

Naczynie naczyniowe z tenaki, 2006 rok, Muzeum Farmacji UJ. Naczynie szklane z „Tenaki rozpróska”, Muzeum Farmacji UJ.

Celownik preparowany wiedeński, Wiedeń, 1717 rok.

O tenaku jest już mowa w „Historii naturalnej” Pliniusza (I wiek n.e.), a jego medycyną przyczyną to kinkadze stłuczony użyciowność swoim autorytetem Galena (II wiek n.e.), spisał traktat „De Tenaca”, jego przepis na ten lek, nazwany później „Tenaca magna Galeni” (Tenak wielki Galena) lub „Tenaca de Andromacho secundo Galeni” (Tenak Andromacha według Galena), można znaleźć w najwcześniejszych pracach medycyny farmakologicznych z okresu średniowiecza i renesansu – takich na przykład jak „Canon medicinae” Avicenny (X wiek), „De gradibus” Pseudo-Mesuego (XII wiek), czy „Hortus herbarius” (Gardzenie herbarska farmakopola, Florencja 1484). Andromachos był osobnym lekarzem cesarza Nerona, nieodczytany historicy niekiedy przypisują mu użycie pierwszego przepisu na tenak.

W salad tenaku – który w swojej długiej historii był wielokrotnie i dość daleko przez różnych lekarzy modyfikowany – oprócz wspomnianego i sproszkowanego mięsa żmija, które było składnikiem podstawowym, wchodziły jeszcze m. in. cebula morska (Scilla

Handel falszowanymi lekami był w tamtych czasach nagminny. Stąd wspomniane wyżej celownik, stąd też przetrwały w różnych lokalizacjach, aby w przypadku zarobku „mrocznym powierzeniem” włączyć zabójczy środek – to znaczący element powieści, nie-tarżowskiej. Pisano na przykład: „To wesół zniekształca, uczyni proch męczym, którego goby podziwiał, wtedy dracimny jedyn, a chrykawa dóbny to orzech włoski”. Albo: „Złoty wężem szubany męczymy polu uczyni, a wstęp go w orzech włoski, wżozk wżozk od najgłębszej drżawki czyży uczyni”. („Aleksander Pederontiana Tajemnic”, Kraków, 1569).

Powidoczno porcję tenaku, odpowiadającą zwykłej wielkości orzechu włoskiego, były pakowane i sprzedawane na różne sposoby. Niekiedy od przechowywania większych ilości tego leku, zniżająca w co zainwestowanych aptekach, służyły osobne naczynia, zarówno szklane i mąklowe (muskla), wyłożona glinka o nieprzyjaznym połowie.

Lipiec 2006

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	S	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Józef Chełmoński, „Aptekarz”. 1891. Akwarela i gwasz, karton. 146 x 114 cm. Własność prywatna.

The upper part of the July page: Józef Chełmoński, *The Apothecary*

Józef Chełmoński
(1849–1914)

Selfportrait

Józef Chełmoński, *A Four-in-Hand*

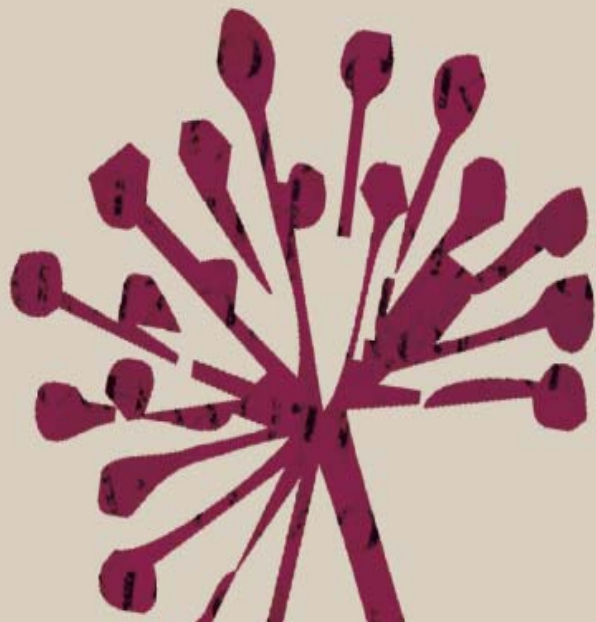
Józef Chełmoński, *A Four-in-Hand*

Józef Chełmoński, *The Apothecary*. Watercolour and gouache on cardboard.

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego
2007

Codex Vindobonensis (512 n.e.)

 PLIVA

Codex Vindobonensis (512 rok n.e.)

Codex Vindobonensis (Kodeks wiedeński) to rękopiśmienny kodeks w języku greckim, przechowywany w Bibliotece Narodowej w Wiedniu, zawierający jedno z najwspanialszych dzieł lekarskich europejskiej starożytności, jakim był traktat Pedaniusa Dioskorydesa pt. Perilyon Iatrikei (O środkach leczniczych).

Pedanius Dioskorydes (ok. 40 n.e. - 90 n.e.), Grek, urodził się w Anazarbos (nieodległe Tarso), mieście leżącym na wschodnim wybrzeżu Morza Śródziemnego, które przed podbojami rzymskimi należało do Grecji; obecnie jest to turkieskie miasto Naszari. Dioskorydes był chirurgiem armii greckiej, porażającą w rękawie rzymskich cesarzy Nerona i Wespazjana, który razem z rzymskimi legionami przemierzał kraj basenu Morza Śródziemnego, przy okazji pełniąc rolę wojenną na tych terenach. Bródki leżnicze.

Traktat pt. O środkach leczniczych ukazał się w 64 roku n.e. Opisał w nim Dioskorydes blisko 600 substancji leczniczych pochodzenia roślinnego, zwierzęcego i mineralnego, wśród nich wiele takich, które wcześniej nie były znane Grekom i rzymskim lekarzom. Dzieło to wywarło całą wcześniejszą literaturę z tej dziedziny (zwłaszcza Wiedomości o roślinach Teofrasta, II wiek p.n.e.), dozwolono się przekładowi i przetłumaczeniu, syryjskich, arabskich i tureckich, w Średniowieczu i Odrodzeniu. Opisy Dioskorydesa powtarzane przez 16 stuleci, a całe dzieło było czytane z wielką uwagą niż jakakolwiek inna praca botaniczna. Przede wszystkim jednak dzieło Dioskorydesa, w wersji łacińskiej, było w średniowiecznej Europie jednym z podstawowych

Kartka neapolitańska. VI wiek. Biblioteka Narodowa w Neapolu. Ilustracja pierwsza od lewej (arta KV10): dwa gatunki ogólnemu Cycjaronem europaeum i Cycjaronem pseudo-granul. Ilustracja druga od lewej (arta L00010): kardamon i Elefantem cardamomum i kardamon i Kardamum Ciliogintum. Kartka trzecia od lewej (arta KV11): rydz i gromadki i łodygi (niekiedy odmiennie). Ilustracja czwarta od lewej (arta KV12): opłoczniki i wianki (niekiedy odmiennie) i szałwia, myślnik (niekiedy odmiennie) i Mucosilago comosum.

Rzymski lekarz kartki kodeksu wiedeńskiego pełnił funkcję, by tak powiedzieć, przodkowy w dziedzinie, gdzie spróbował ilustracji anatomicznej przedstawiającej Julię Anicię w towarzystwie Megalopoli i Phoenice, jest też pokazana struktura medyczna, z jakimi wchodził się dzieło Dioskorydesa, jedna z nich (drugą ilustracja od lewej) przedstawia związane z medycyną pociąg z młotkami (grecji i in.). Omawia Onomastikon, mikologiczne uwarunkowanie, opisy bogie medycyny Asklepiosa, wierszów (niekiedy kartki odmiennie) - postaci starożytnych, greckich autorów leżniczych (Dioskorydes, Mander z Kardamom, Galen in.), kolejna (pierwsza od prawej) - Dioskorydes i Herakles. Herakles (po prawej stronie) to personifikacja wiedzy (grecznie), trzyma w ręku szkielet mandragory, a jej odnośnik mały jest, który zdołał na skutek trującego działania mandragory.

Najstarszy po kodeksie wiedeńskim jest kodeks neapolitański (Codex Neapolitanus) z VI wieku n.e., który przez kilka wieków był w posiadaniu mnichów z Mazonu w Neapolu, do czasu aż został podarowany wiktoriałowi austriackiemu Karolowi VI Habsburgowemu w 1717 roku. Księżniczka przekazała kodeks do Biblioteki Wiedeńskiej - ale już wkrótce, za sprawą zabiegów dyplomatycznych, został przekazany do Biblioteki Narodowej w Neapolu. Wizerunki roślin leczniczych w kodeksie neapolitańskim pochodzą z tego samego źródła co ilustracje w kodeksie wiedeńskim, tutaj jednak są mniejsze i pogrupowane po kilka na jednej stronie - w związku z czym cały kodeks liczy mniej kart niż kodeks wiedeński. Najstarszy łaciński rękopiśmienny kodeks dzieła Dioskorydesa pochodzi z XII wieku (tzw. Dioskorides Lombardus) i jest przechowywany w Bayerische Staatsbibliothek w Monachium. Natomiast najstarsze drukowane wydanie Dioskorydesa to weneckie wydanie Aldena z 1499 roku (po grecku) i weneckie Stephanusa z 1516 roku (po łacinie).

Dyplomną karierę w szesnastowiecznej Europie próbali też opracować przez Pietro Andrea Mattiolo (1500-1577) tzw. komentarze do Dioskorydesa, czyli przekład na włoski dzieła

podjęć na uniwersyteckich studiach medycznych i jednym z podstawowych podręczników dla aptekiarzy.

Dzieło Dioskorydesa otwiera przedmowa autora, w formie listu do Areteia, lekarza z Tarso, który uczył Dioskorydesa medycyny i z którym Dioskorydes przez całe życie pozostawał w głębokiej przyjaźni. W przedmowie tej pisze Dioskorydes m.in., że choć dzieł takich jak O środkach leczniczych powstało wiele, zarówno w przeszłości, jak i w czasach mu współczesnych, to jednak są one pełne błędnych informacji, zarówno jeśli chodzi o identyfikację surowców leczniczych, jak i związane z nimi właściwości leżnicze.

Mejorytysną część dzieła Dioskorydesa składa się z pięciu tzw. ksiąg (ksiąg). W pierwszej jest mowa o roślinach aromatycznych, olejach, maściach, a także o owocach i ich sokach, zrywanych i owocach. W drugiej opisane zostały właściwości leżnicze surowców pochodzenia zwierzęcego, w trzeciej konie, wół, źrebię i nasiona, które są przykładem zaburzenia w podobnym stylu, jak i leżnicze. W czwartej jest mowa o ziołach i korzeniach silnie działających i trujących, takich np. jak kulek czarny, napatryca, wilcza jagoda czy korzeń mandragory, natomiast w piątej, które zwracają się od lekarza na temat wianek, jest mowa o wiankach, a także o surowcach leżniczych pochodzenia mineralnego.

Najstarszy zachowany rękopis dzieła Dioskorydesa pochodzi z 512 roku n.e.; to właśnie na jego podstawie został opracowany niniejszy kalendarz. Rękopis ten został sporządzony na papierze wélnowym, greckim tzw. uncialu, czyli pismem kaligraficznym stosowanym w V i VI wieku n.e. Koloryte ilustracje w tym kodeksie pochodzą z I wieku n.e., na co m.in. wskazuje ich naturalizm, obcy bizantyjskiej sztuce tego czasu.

Introduction to the calendar

Codex Vindobonensis (*The Vienna Codex*) is a Greek manuscript codex created in 512 AD for the Byzantine princess Juliana Anicia, the daughter of Emperor Anicius Olybrius. The codex contains famous treatise by Pedanios Dioscorides entitled *Peri hyles iatrikes* (*De Materia Medica*).

The frontispiece of the Vienna Dioscorides, showing Juliana Anicia accompanied by Megalopsychia ("Greatness of the Soul", generosity) and Phroenesis („Prudence”, practical knowledge).

Introduction to Book V:

Having given an account, most loving Areius, in the four books written before, of Spices and of Oils and of Ointments and of Trees and both of the Fruits of them and of their Tears; and moreover of living Creatures and of Honey and of Milk and of Fats & of those which are called Corn and Pot-herbs, & a full discourse about Roots and Herbs and Juices and Seeds, in this, being the last of the whole work, we will discourse about Wines and of things called Metallic, beginning with the Tract concerning the Vine.

San. Jacobi (no. 100) 1563
150/61

I DISCORSI
DI M. PIETRO
AND. MATTHIOLI
SANESE,

Medico del Sereniss. Principe Ferdinando
Archiduca d'Austria &c.

NE I SEI LIBRI
DI PEDACIO DIOSCORIDE ANAZARREO
Della Materia Medicinale.

I quali DISCORSI in diversi luoghi dall'Autore medesimo sono stati
accresciuti di varie cose, con molte figure di piante, & d'animali
nuovamente aggiunte.

ex libris

L. Richard

doctores

medici 1750

doct. ult.

Con gratia & privilegio del Sommo Pontefice, dell' Illustrissimo
Senato Vinitiano, & d'altri Principi.

IN VENETIA,
Appresso Vincenzo Valgrisi.
M D. LXIII.

BIBLIOTEKA
ZAKLADU
Badania ied. Sporyw.
Uzra, Warszawa
150. N. 24

*Pietro Andrea Mattioli's
Commentaries
on Pedanios Dioscorides'
De Materia Medica*

Venice, 1563

ΑΤΡΑΚΤΥΛΛΙΣ (atraktylis)

Carthamus lanatus L.
 Diet miękki, kroszoz polny (bipikiny)
 Egipcjanie nazywają XINDO (chińo)
 Rzymianie nazywają ΠΡΕΣΗΠΙΟΥΜ (presepium)

Jest to roślina ciemiśła, podobna do kroszoza barwierskiego (gr. knelos, *Carthamus tinctorius* L.), ma liście w górnej części miękkie, pozostała część jest twarda i pozbawiona liści, dlatego kobiety używają ich jako wzeźcon. Roślina ta ma na górze małe, kolczaste główki z jasnoczerwonymi i jasnoczerwonymi kwiatkami. Korzeń jest cienki i bezużyteczny (podawany w starożytności leczniczo). Liście, nasiona i owoco (żwa. cępy), rurtarte i zmieszane z piętrem i winem, pomagają na jad skorpionów. Mówią, że ci, którzy zostali przez niego ułżeni, kiedy trzymają to ziarno, nie odczuwają bólu, a kiedy je oddają, to ból powraca.

Sierpień 2007

Pn	6	13	20	27	
Wt	7	14	21	28	
Śr	1	8	15	22	29
Cz	2	9	16	23	30
Pt	3	10	17	24	31
S	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

Woolly distaff thistle
 (*Carthamus lanatus*)

IPIΣ (iris)

iris germanica L.
Irya niemiedki, koscacec

Rzymskie nazwy: IRIZEMOZYTYKA (radix mirika)
Egipskie nazwy: NAPI (har)
Irii nazwy: IRAMDA (gladiola)
OTYRANA (urama)

Nazwa tej rośliny pochodzi od łaciny (gr. iris). Liście ma podobne do liści mietczyka, tyle że szersze, większe i grubsze. Kwiaty rosną na szczytach każdej łodygi w równej od siebie odległości, są wypięte i mają różne kolory: białe, białoszare, czerwone, niebieskawe. Właśnie z powodu tej różnorodności kolorów zostały nazwane iris (łacina). Korzeń (liście) jest gruby, sztywny i aromatyczny. Tnie się go na małe kawałki, suszy w ciemności i przechowuje nawilżone na sznur. Najlepsze są odmiany iryjska i macedońska, a wśród nich ta, której korzeń jest grubszy i gęsto obrosnięty cienkimi odnogami, trudny do przetłumaczenia, mający żółtawy kolor i gorzki smak. Taki korzeń ma niezwykle przyjemny zapach; ułuczony dachni („wiewió”) w kosie i powoduje kichanie. Dobry jest też irys pochodzący z Afryki, którego korzeń jest biały i ma gorzki smak. Jego aromat jest mocniejszy, gdy jest stary i tłoczy go robaki. Wszystkie rodzaje irysa mają właściwości rozgrzewające i ulmierzające ból, są dobre na kaszel i usuwają z organizmu nadmiar śluzu. Z korzenia irysa robi się plastry i maści, które stosuje się do leczenia wrzodów i na wszystkie rany, ponieważ przyspieszają ich zablężnienie. Zmieszany z białą cieniopyłą (Helleborus albus L.) dziełem czystkami miodu uszka plastry i piegi na skórze, które powstały z powodu słońca. Z korzenia irysa robi się czołki, plastry, maści i wiele innych postaci leków.

Styczeń 2007

Pn	1	8	15	22	29
Wt	2	9	16	23	30
Śr	3	10	17	24	31
Cz	4	11	18	25	
Pt	5	12	19	26	
S	6	13	20	27	
N	7	14	21	28	

Irys
(*Iris germanica*)

ΦΥΣΑΛΙΣ (physalis)

Physalis Alkekengi L.

Miechunka rozdęta

Rozmiarze rozrywaj

imi rozrywaj

ΒΕΣΙΚΑΝΙΣ (biskani)

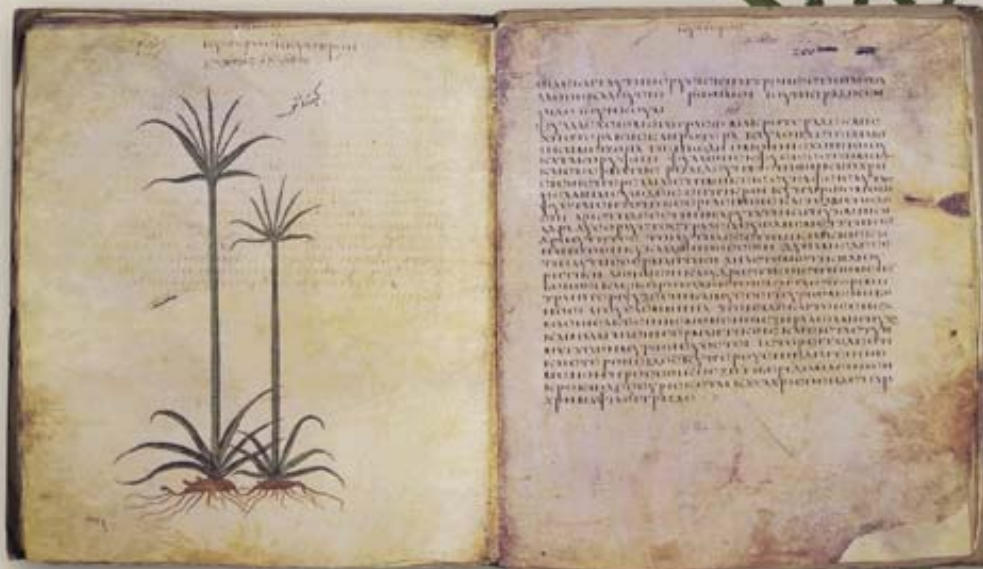
ΕΠΥΡΝΟΣ (epyrnos), ΑΛΚΑΚΑΒΟΣ (alkakabos)

Miechunka ma liście podobne do pianki słodkogózu (*Solanum dulcamara* L.), tylko nieco szersze, łopaty, kiedy urosną, zginają się ku ziemi. Owoco mają kształt baniek, ich nasiona są białe, okrągłe i gładkie. Rośliny tej siewa się do wicia wleńców. Właściwość ma podobne jak pianka słodkogózu, z tą różnicą, że owoco pianki są trujące. Wywar z nasion miechunki ma działanie moczopędne i czyści żółtaczkę. Z obu tych roślin wyciskają sok, który suszą w ciemności, co dwa mają podobne działanie.

Lipiec 2007

Pn	2	9	16	23	30
Wt	3	10	17	24	31
Śr	4	11	18	25	
Cz	5	12	19	26	
Pt	6	13	20	27	
S	7	14	21	28	
N	1	8	15	22	29

Chinese Lantern
(*Physalis Alkekengi*)

ΚΥΠΕΡΟΣ *(cyperus)*

Cyperus rotundus L.
Cibora

Rzymskie nazwy: **KYPIKI PNAEII** (junki radeń), **KYPIKIPIYM** (junki)
Greckie nazwy: **ΕΠΥΣΚΗΒΙΤΩΝ** (epyskibiton)

Cibora ma kłose podobne do pora, ale dłuższe, ciętsze i twardsze, budygę jak trzcina (trawie), ale nie obiegłą (w przekroju), tylko groniastą, która wznosi się na jeden łokieć (ok. 55 cm), a nawet wyżej. Na jej szczytku rosną małe listki i siewki. Korzeń jest bukwiasty, czarny, z licznymi, długimi odnogami. W smaku jest gorzkawy. Cibora rośnie w miejscach podmokłych i kaźnitych. Do lekarstw używa się tylko korzenia. Najlepszy jest taki, który jest gruby, cięty, trudny do przelamania, gorzawy i mający ostry, ale przyjemny zapach – taki jak korzeń cibory tryfilowej, tryfilowej albo z Wysp Cykladzkich. Ma działanie rozgrzewające, moczopędne i rozszerzające naczynia krwionośne. Wywar z niego leczy kamienie nerkowe, puchlinę wodną i jed skorpienia. Stosowany w postaci ciepłego obłędu pomaga na zasztybną macicę, a także na „zaduszony” macię (prawdopodobnie zlepienie się ujścia zewnętrznej macicy, congestio ovarii uteri), poza tym pobudza menstruację. Ususzony i starty na miazgę prochu leczy owrozdzenia w uszach. W formie miazgi jest stosowany jako środek zmiękczający i do depilacji. Niektórzy twierdzą, że w Indiach występuje inny gatunek cibory, podobny do imbiru, który jest zdrowy i ma smak szafanu.

Listopad 2007

Pn	5	12	19	26	
Wt	6	13	20	27	
Śr	7	14	21	28	
Cz	1	8	15	22	29
Pt	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	
N	4	11	18	25	

Nut Grass
(Cyperus rotundus)

ΣΜΙΛΑΞ ΤΡΑΧΑΙΑ (smilax trachaia)

Smilax aspera L.
Pawój koczalski

Rzymskie nazwy: AYIAXH (dyaboli)
Egipskie nazwy: MEPTINA (marginał)
Etruskowie nazwali: PAIAIA (radła)

Liście tego pawoju są podobne do liści wiązokrzewu. Ma liźne gałązki, które są cienkie i ciemne jak lodowy języn albo lodowy krzewu ciemnowego (Ramus pellurus L.), przy pomocy których owija się wokół drzew. Owoce rosną w gronach podobnych do winogron, dojrzałe mają czerwony kolor i słodki smak. Korzeń jest grubo i owiany. Pawój ten rośnie w miejscach bagnistych. Wywar z liści i owoców leczy skutki dołbania truciem, działa sardbwno przed zatruciem, jak i po zatruciu. Mówią, że roślina ta, przetworzona i podana w postaci napoju nowogrodzkiego, chroni go potem przed działaniem kładzej truciury.

July 2007

Pn	5	12	19	26
Wt	6	13	20	27
Śr	7	14	21	28
Cz	1	8	15	22
Pt	2	9	16	23
S	3	10	17	24
N	4	11	18	25

Sarsaparilla
(*Smilax aspera*)

ΦΥΣΑΛΙΣ (physalis)

Physalis Alkekengi L.

Miechunka rozdęta

Rozmiarze rozrywaj

imi rozrywaj

ΒΕΣΙΚΑΝΙΣ (besikanis)

ΕΠΥΡΝΟΣ (epyrnos), ΑΛΚΑΚΑΒΟΣ (alkakabos)

Miechunka ma liście podobne do pianki słodkogózu (*Solanum dulcamara* L.), tylko nieco szersze, łodygi, kiedy urosną, zginają się ku ziemi. Owoco mają kształt baniekoci, ich nasiona są białe, okrągłe i gładkie. Rośliny tej siewa się do wicia wleńców. Właściwość ma podobną jak pianki słodkogózu, z tą różnicą, że owoco pianki są trujące. Wywar z nasion miechunki ma działanie moczopędne i czyści żółtaczkę. Z obu tych roślin wyciskają sok, który suszą w ciemności, co dwa mają podobne działanie.

Lipiec 2007

Pn	2	9	16	23	30
Wt	3	10	17	24	31
Śr	4	11	18	25	
Cz	5	12	19	26	
Pt	6	13	20	27	
S	7	14	21	28	
N	1	8	15	22	29

Chinese Lantern
(*Physalis Alkekengi*)

ΦΥΣΛΛΙΣ (physállis)

Physalis Alkekengi L.

Chinese Lantern, Bladder Cherry

The Romans call it

ΒΙΣΣΙΚΑΛΙΣ (bissikalis)

Others call it

ΣΤΡΥΧΝΟΣ (strychnos), ΑΛΙΚΑΚΑΒΟΣ (halikakabos)

Chinese Lantern has leaves which look like those of Bittersweet (*Solanum dulcamara* L.), except that they are slightly broader. When fully grown, the stems bend downwards. The bubble-like fruits produce smooth round yellow seeds. The plant is used to make wreaths. As far as its properties are concerned, it can be compared to Bittersweet, the only difference being that bittersweet fruit is poisonous. A decoction of Chinese lantern seed has diuretic properties and cures jaundice. Juice – which is then dried in the shade – can be extracted from Chinese lantern as well as from bittersweet. Both plants have similar properties.

Museum of Pharmacy at the Jagiellonian University (Cracow, Poland)

2010 Calendar

Codex Vindobonensis (AD 512)

Codex Vindobonensis (The Vienna Codex) is a manuscript written in Greek that contains one of the most outstanding works of European antiquity – "On medicinal substances" by Pedanios Dioskorides (1st c. AD)

English version
of the calendar
devoted to „Vienna
Dioscorides” (2010)

**Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego
Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)**

A
CURIOUS HERBAL.

Containing
FIVE HUNDRED CUTS
of the most useful Plants,
which are now used in the Practice of
PHYSICK.

Engraved on folio
after Drawings, taken from
the LIFE.

By
Elizabeth Blackwell

To which is added
a short Description of ye Plants;

their common USES in
PHYSICK.

2008

Title-page of the calendar devoted to Elizabeth Blackwell's *A Curious Herbal* (1737).

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)

Okoliczność powstania tego zielnika, a także biografie Elizabeth Blackwell i jej męża Aleksandra, mogłyby posłużyć za materiał do napisania romantyczno-awanturnej powieści.

Elizabeth Blackwell urodziła się w bogatej rodzinie Blachrie w Aberdeen (Szkocja). Jej ojciec, William Blachrie, kupiec, zblił majątek na handlu materiałami pończoskimi. Data urodzin Elizabeth nie jest pewna: jedni historycy podają rok 1700, inni 1707, jeszcze inni 1713. W świetle późniejszych faktów druga z tych dat wydaje się najbardziej prawdopodobna. Jako panna z tzw. dobrego domu, Elizabeth odebrała staranne wykształcenie, obejmujące w tamtych czasach lekcje rysunku i malarstwa, muzyki i języków obcych.

Aleksander Blackwell (1709–747) był dalekim kuzynem Elizabeth, też urodzonym i mieszkającym w Aberdeen. Jego ojciec, Thomas Blackwell, był profesorem, a następnie rektorem Marischal College, protestanckiej alternatywy katolickiego King's College, zaś brat, Thomas, w tej uczelni profesorem greki. Z początku wydawało się, że również Aleksander doposażony jest do tej akademickiej tradycji (był studentem Marischal College w latach 1722–1726), potem jednak okazało się, że – prawdopodobnie po strasiku – odziedziczył niezaleźny, by nie powiedzieć awanturniczy charakter, którego pierwszemu poważnym przejawem było porzucenie studiów, poteminy służb z Elizabeth Blachrie (ok. 1728 roku) i ucieczka młodej pary do Londynu.

Wkrótce po tym młodzi małżonkowie wyjechali do Leydy (Holandia). Informacja o tym, jakoby Aleksander studiował tam medycynę, nie są pewne, zwłaszcza wobec faktu, że w drodze powrotnej z Leydy do Londynu pracował jako... koczownik w domu wydawniczym Williama Smellie w Edynburgu, wybitnego szkockiego wydawcy i drukarza. Jest natomiast prawdopodobne, że jakąś, raczej nielegalną, działalność medyczną w Leydzie prowadził i że z tego właśnie powodu musiał z Leydy wyjechać; wskazywałyby na to późniejsze, nieudane próby podawania się za lekarza w Szwecji. Wiadomo też, że w drodze powrotnej z Leydy do Szkocji, w Hadze, Aleksander zawiązał

zajomość z szwedzkim ambasadorem, co miało duże znaczenie w kontekście późniejszych, dramatycznych wydarzeń w jego życiu.

Z Edynburga Elizabeth i Aleksander pojechali do Londynu. Również tam Aleksander przez pewien czas pracował jako korektor, tym razem dla innego znanego wydawcy, Williama Wilkina. Po czym, w 1730 roku, otworzył własną drukarnię. Tu jednak spotkał się ze zdecydowaną akcją ze strony konkurencji, która oskarżyła go o to, że podjął się działalności drukarskiej bez odpowiedniego przygotowania zawodowego. Działania konkurencji spowodowały, że Aleksander popadł w dług i został z ich powodu skazany na dwa lata w więzieniu Highgate, pozostawiając Elizabeth z córką bez środków do życia.

W tej sytuacji Elizabeth postanowiła wykorzystać swój talent do rysowania, aby za jego pomocą zarobić na życie i na spłacenie długów męża. Jej wybór padł na rośliny lecznicze. Pomysł, aby podjąć się takiego właśnie zajęcia, był w jej czasach jak najbardziej stosowny i na miejscu, o czym świadczy przykład katalogu kwiatów ogrodowych, opracowanego i opublikowanego przez Marię Sybille Merian z Frankfurtu w 1680 roku – który to katalog miał w zamierzeniu autorke pełnić funkcję wzornika dla panien z dobrych domów do haftowania i malowania na jedwabiu.

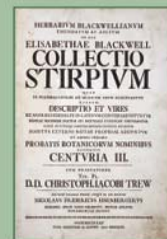
Przed przystąpieniem do pracy Elizabeth wykonała kilka rysunków ról, które wraz z opisaniami ich właściwości leczniczych pokazała Harrowi Sloane i Richardowi Mead. Sir Hans Sloane (1660–1753) był znanym londyńskim lekarzem i kolekcjonerem, którego zbiory, książki i inne, związane z historią naturalną, przekazane państwu brytyjskiemu, stały się zaczątkiem The British Museum. Richard Mead też był znanym londyńskim lekarzem, kolekcjonerem dzieł sztuki i właścicielem wspaniałej biblioteki.

Prace Elizabeth Blackwell zebrały na obu panach duże wrażenie, a ich publiczne wyrażona zachęta do kontynuowania pracy stały się dla Elizabeth cenną rekomendacją. Uzyskawszy podobną zachęta z Brytyjskiego Towarzystwa Aptekarskiego, Elizabeth zamieszkała niedaleko Ogrodu Botanicznego w Chelsea (którego właścicielem było

Towarzystwo Aptekarskie i który z Mopótów finansowych wydobyl właśnie Sir Hans Sloane, za co Towarzystwo postawiło mu zachowywanie do dziś, stojącej w centrum Ogrodu pomniki) i rozpoczęła pracę nad zielnikiem. Rysowała z natury rosnące tam rośliny lecznicze, następnie grawerowała ich wizerunki na miedzianych płytach, a uzyskane odbitki kolorowała wodnymi farbami. Natomiast odsłoniędy wyrok mają opracowywał w więzieniu opisy właściwości leczniczych tych roślin i ich obyczajowe synonimy. Również te opisy i synonimy Elizabeth grawerowała na miedzianych płytach. Dużą pomoc podczas pracy w Chelsea otrzymywała od Isakara Randa, członka Brytyjskiego Towarzystwa Aptekarskiego, zatrudnionego w ogrodzie jako „praefectus horti” („prefekt ogrodu”) i demonstrator roślin – który na życzenie Elizabeth dostarczał jej prosto z ogrodu świeże okazy roślin i kwiatów.

Swoj zielnik Elizabeth Blackwell publikowała w latach 1737–1739, w partiach po cztery plansze plus jedna strona opisu właściwości leczniczych. Każda kolejna partia, publikowana raz na tydzień, spotykała się z pochwałami londyńskich lekarzy i aptekarzy, a także prezydenta i członków zarządu Kolewskiej Szkoły Medycznej (Royal College of Physicians), którzy napisali dla autorki tzw. aprobację (rekomendację). W formie książkowej A Curious Herbal został wydany w dwóch tomach, z których każdy zawierał 250 rycin. Informacja o ukazaniu się pierwszego tomu została zamieszczona w Gentleman's Magazine w lipcu 1737 roku. Tom drugi ukazał się w 1739 roku. W tym samym okresie Elizabeth straciła także swoich dzieci: Williama (w maju 1736), Christiana (w maju 1738) i Anne (bez w 1738 roku).

Stronę tytułową Zielnika Elizabeth Blackwell przedstawia ilustracja 2. Obok strony tytułowej wydawca, John Nourse, zamieścił wspomnianą przed chwilą aprobację prezydenta Kolewskiej Szkoły Medycznej, Thomasa Peleeta, i czterech tzw. cenzorów, czyli pozostałych członków jej zarządu (Henry Plumtree, Richard Tyson, Pierce Dod i William Wasey – zob. ilustracja 3); nad aprobację zaś umieścił rycinę przedstawiającą potrodku godło Royal College of Physicians, a po bokach postacie Teofrasta i Dioskoridesa – starożytne autorytety w dziedzinie botaniki lekarskiej. Wokół godła

Ilustracja 1. Portret Elizabeth Blackwell. Ok. 1737. Pół-litunek Goussier na podstawie druku jacobinowskiego w British Museum.

Ilustracja 2. Strona tytułowa pierwszego książkowego wydania Zielnika Elizabeth Blackwell (Londyn, 1737).

Ilustracja 3. Tzw. aprobacja do Zielnika Elizabeth Blackwell, wraz z ryciną przedstawiającą godło Royal College of Physicians i postacie Teofrasta i Dioskoridesa.

Ilustracja 4. Tzw. frontispis opublikowana karta przedstawiająca III tomu lechicko-niemieckiego wydania Zielnika Elizabeth Blackwell (Norymberg, 1757). Biblioteka Muzeum Farmacji UJ.

Ilustracja 5. Strona tytułowa II tomu lechicko-niemieckiego wydania Zielnika Elizabeth Blackwell (Norymberg, 1757). Biblioteka Muzeum Farmacji UJ.

widnie grecka inskrypcja: „Medycyna kwitnie razem z zielenią”, natomiast na zwoju poniżej widać greckie motto: „Zioła są rękami Boga”.

A Curious Herbal okazał się wydawniczym sukcesem, a uzyskane dzięki temu pieniądze umożliwiły Elizabeth spłacenie długów męża i uwolnienie go z więzienia. Przyczyną sukcesu Zielnika był nie tyle brak tego rodzaju literatury na angielskim rynku księgarskim, jako że funkcjonowały w tym czasie dwa tego typu dzieła: Pharmacologia Patrica Blaina i Botanicon Officinale Josepha Millera, co raczej fakt, że obie te prace nie były ilustrowane. A także, oczywiście, pochlebne opinie lekarzy i aptekarzy, z jakimi spotykały się publikowane co tydzień partie Zielnika. Nie bez znaczenia była też rekomendacja, jaką Elizabeth Blackwell otrzymała ze strony Sir Hansa Sloane'a – który poza wszystkim był też zainteresowany, aby przywiezione przez niego w tym czasie z Jamajki rośliny lecznicze znalazły się w jakimś dziele botanicznym, dzięki czemu miałyby szansę być poddane naukowej weryfikacji.

Kolejne angielskie wydania A Curious Herbal ukazały się w 1751 i 1782 roku – to drugie już po śmierci autorki (zmarła w 1758). Również w tych wydaniach zamieszczone zostały pochwały znanych wówczas londyńskich botaników, lekarzy i aptekarzy, a także podziękowania za ich uwagi, które okazały się pomocne podczas prac redakcyjnych. Natomiast w 1747 roku w Norymberdze ukazał się pierwszy tom niemiecko-lachickiego wydania Zielnika Elizabeth Blackwell, zatytułowany Herbarium Blackwellianum emendatum et auctum Zielnik (Elizabeth) Blackwell poprawiony

i powiększony). Jego redaktorem był norymberski lekarz Christoph Jacob Trew. Kolejne tomy tego wydawnictwa ukazywały się w ciągu kolejnych 26 lat, do roku 1773. W sumie wszystkich tomów było sześć, przy czym tom szósty, zatytułowany Herbarii Blackwelliani auctarium (Dodatek do Zielnika (Elizabeth) Blackwell), zawierał nowe tablice, przedstawiające rośliny ozdobne i trujące. Autorem znacznie obszerniejszy i dokładniejszy niż w angielskim wydaniu opisów roślin był Christoph Jacob Trew i Christian Gottlieb Ludwig, który poza tym zastosował nową wówczas nomenklaturę roślin, wprowadzoną do nauki przez Karola Linneusa. Nowe podtypy pod roślinami, a także inne elementy graficzne tej publikacji opracował norymberski malarz i miedziorytnik Nicolaus Eisenberger. Tomy III i IV tej publikacji, wydane w latach 1757 i 1760, przechowuje w swoich zbiorach krakowskie Muzeum Farmacji (zob. ilustracja 4).

Po wyjściu na wolność Aleksander Blackwell został zaangażowany przez Jamesa Bydgesa, księcia Chandos, który właśnie budował swój pałac w Canons (obecnie Middlesex), na stanowisko zarządcy do spraw rolnictwa i ogrodnictwa. To właśnie w tym czasie Aleksander napisał swoją rozprawkę zatytułowaną Nowa metoda ustalenia zimnej, wilgotnej i ciepłej gleby. Ale oprócz tego musiał też wnieść swój wkład do nauki – jak to określono w jednej z ówczesnych gazet – otrzymał od księcia Chandos „jmyjęcie, z powodu której nie mógł już iść” (w Anglii na Jarde zatrudnienie” („the dismissal” which kept him from other employment”).

W Anglii nie mógł, ale w Szwecji – owszem. Korzystając z zawartej kilkanaście lat wcześniej w Hadze znajomości z ambasadorem szwedzkim, Aleksander wyjechał do Szwecji, pozostawiając w Londynie żonę i dziecko. W Szwecji najpierw podawał się za lekarza i przez pewien czas nawet wypowiadał recepty dla króla Fryderyka. Kiedy jednak wyszło na jaw, że nie ma do takiej działalności żadnych uprawnień, ponownie zajął się sprawami rolniczymi. W 1745 roku opublikował An essay on the Improvement of Swedish Agriculture (Esay o podniesieniu poziomu szwedzkiego rolnictwa), dzięki czemu otrzymał kierownictwo wzorcowego gospodarstwa rolnego w Allestad, które jednak szybko zaniedbał, czym spowodował, że dwór szwedzki stracił do niego zaufanie. Jakby tego było mało, wrócić po tym uwiłkwał się jeszcze w polityczny (prawdopodobnie sterowany z Londynu) spisek przeciwko królowi, mający na celu osadzenie na szwedzkim tronie angielskiego księcia Cumberlanda. Spisek został wykryty i Aleksander Blackwell za zdradę króla został skazany na śmierć.

Wyrok został wykonany 9 sierpnia 1747 roku. Podobnie jak w innych dramatycznych chwilach swojego życia, również i teraz Aleksandra nie opuściła ochota do żartów. Klacząc głowę pod topór, przeprosił kated i zebrane przy egzekucji osoby, że być może ułożył głowę na prniu nie na ten bok, co trzeba, ale znalazł się w takiej sytuacji po raz pierwszy i nie wie, który bok jest właściwy. W tym czasie Elizabeth, niezgodnie z oczekiwaniami, zbiegła do Szwecji, aby po licznych roztapiach już na stałe pozostać razem z mężem.

Introduction to the calendar

Elizabeth Blackwell
c 1737
The British Library

Jakby tego było mało, wkrótce po tym uwikłał się jeszcze w polityczny (prawdopodobnie sterowany z Londynu) spisek przeciwko królowi, mający na celu osadzenie na szwedzkim tronie angielskiego księcia Cumberland. Spisek został wykryty i Aleksander Blackwell za zdradę króla został skazany na śmierć.

Wyrok został wykonany 9 sierpnia 1747 roku. Podobnie jak w innych dramatycznych chwilach swojego życia, również i teraz Aleksandra nie opuściła ochota do żartów. Kładąc głowę pod topór, przeprosił kata i zebrane przy egzekucji osoby, że być może ułożył głowę na pniu nie na ten bok, co trzeba, ale znalazł się w takiej sytuacji po raz pierwszy i nie wie, który bok jest właściwy. W tym czasie Elizabeth, niczego nieświadoma, płynęła do Szwecji, aby po licznych rozstaniach już na stałe pozostać razem z mężem.

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)

Bears Breech, or Brank Ursin, Acanthus, Branca Ursina.
 This Herb grows to two feet high, the Leaves are a shining dark Green, the Flowers are white.
 It is said that the Romans took the Pattern of their Festive Work, from the Leaves of this Plant.
 It is cultivated here in Gardens; its native Place being Italy, Spain, and the Southern Part of France; it
 flowers in July.
 The Plant is used in France and Italy for Distillations; and for the Juice and Ground.
 The Irish Women sell the Leaves of the Heliothis, or Bears feet, or Acanthus, or low parene;
 instead of this Plant, to those that are ignorant.
 French, Acanthe. Latin, Acanthus Branca Ursina, or Acanthus sativus. Spanish, Yerva gigantea and
 Yerva Ursina. Italian, Acantho, or Branca Ursina. French, Branca Ursine. German, Bären Fuss. Dutch,

Tablica 89. Akant miękki. Acanthus, Branca ursina.

1. Łodygi osiągają wysokość dwóch stóp (ok. 70 cm). Liście są łobozg, ciemnozielone, kwiaty białe. Młode liście, ze składowymi mięszkami (liście akantu) w swoich częściach rzetbiarskich starczyteli zaczęli od tej właśnie rośliny.
2. Calej (tzw. na Wyspach Brytyjskich) uprawia się ją w ogrodach. W sposób naturalny rośnie we Włoszech, Hiszpanii i południowej Francji. Kwitnie w czerwcu.
3. Młode liście do wyrobu nadają się i do kąpieli przeciwko obrzękowi. Używa się go również na kamień lub płaszc w nerwach. Tytuł, który się nie zmaga, zieleńki zamiast liści akantu sprządały liście ciemnoczerwone lub karaczki.
4. Nazwa grecka Ἀκανθός (Akanthos), Nazwy łacińskie Acanthus, Branca ursina lub Acanthus sativus, Nazwy hiszpańskie Yerva gigantea i Branca ursina, Nazwy włoskie Acantho lub Branca ursina, Nazwa francuska Branca ursine, Nazwa niemiecka Bärenkrant, Nazwa holenderska.

Styczeń 2008

Po	7	14	21	28	
Wt	1	8	15	22	29
Śr	2	9	16	23	30
Cz	3	10	17	24	31
Pi	4	11	18	25	
So	5	12	19	26	
N	6	13	20	27	

The same introduction, divided into 12 parts, is printed at the bottom of each of the 12 calendar pages.

Okoliczności powstania tego zielnika, a także biografie Elizabeth Blackwell i jej męża Aleksandra, mogłyby posłużyć za materiał do napisania romantyczno-awanturkowej powieści. Elizabeth Blackwell urodziła się w bogatej rodzinie Blachrie w Aberdeen (Szkocja). Jej ojciec, William Blachrie, kupiec, zbil majątek na handlu materiałami pończosznymi. Data urodzin Elizabeth nie jest pewna: jedni historycy podają rok 1700, inni 1707, jeszcze inni 1713. W świetle późniejszych faktów druga z tych dat wydaje się najbardziej prawdopodobna. Jako panna z tzw. dobrego domu, Elizabeth odebrała staranne wykształcenie, obejmujące w tamtych czasach lekcje rysunku i malarstwa, muzyki i języków obcych. Aleksander Blackwell (1709-747) był dalekim kuzynem Elizabeth, też urodzonym i mieszkającym w Aberdeen. Jego ojciec, Thomas Blackwell, był profesorem, a następnie rektorem Marischal College, protestanckiej alternatywy

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)

Plate 228. *Wake Robin or Cuckow-pint. Arum.*
 The stalks grow more than a Foot & an half high, the leaves are a deep green, the flowers purple, and the Fruit a redishish Red.
 It grows in Meadows and dry Ditches, and flowers in May.
 The Roots dried & powdered are accounted good for a Cough, the Scurvy & Rheum, and the Quantity of a Spoonfull of the Juice of it commended as an excellent Antispasmodic & of Leaves used in a decoction is good for Pleurisy, Scurvy, a Poultice of the Root is said to mix'd with some Drugs, enter the Pores of the Skin.
 4. *Arum. Arum. Latine. Arum maculatum. Rousle. nigre. alpinum. Sparg. Trifolium. Sigaro. French. VII de Chien. German. Dauscher Amber. Dutch. Kalfvoet.*

Tablica 228. Obrázky plamiste. Arum.

1. *Łodygi osiągnęły wysokości ponad półtoręj stopy (ok. 50 cm), liście są ciemnozielone, kwiatusy purpurowe, a owoc szkarłatnoczerwony.*
 2. *Obrázky rosną przez płatach i w suchych rowach. Kwitną w maju.*
 3. *Przeciś z wczesnego korzenia jest dobry na charłactwo, szkorbat i astmę.*
- W przypadku dżowy zaleca się zacićcie jednej dracuchy (ok. 3,5 g) tego przeciś, a na wrzody dżumowe naczy makulada kataplazmy z przeciścowych liści obrázky. Mattheolus powiada, że obrład z użycowych na papkę korzeni obrázky, zmieszanych z krowim kajmę, przegnoś uję w bolach podagrycznych.*
4. *Nazwa grecka. Άρον (Arum). Nazwy łacińskie. Arum maculatum, Macula nigra. Nazwa hiszpańska. Yare. Nazwa włoska. Gijaro. Nazwa francuska. VII de chien. Nazwa niemiecka. Deutscher Amber. Nazwa holenderska. Kalfvoet.*

Marzec 2008

Po	3	10	17	24	31
Wt	4	11	18	25	
Śr	5	12	19	26	
Cz	6	13	20	27	
Pi	7	14	21	28	
So	1	8	15	22	29
N	2	9	16	23	30

musiał z Lejdy wyjechać; wskazywałyby na to późniejsze, nieudane próby podawania się za lekarza w Szwecji. Wiadomo też, że w drodze powrotnej z Lejdy do Szkocji, w Hadze, Aleksander zawarł znajomość z szwedzkim ambasadorem, co miało duże znaczenie w kontekście późniejszych, dramatycznych wydarzeń w jego życiu. Z Edynburga Elizabeth i Aleksander pojechali do Londynu. Również tam Aleksander przez pewien czas pracował jako korektor, tym razem dla innego znanego wydawcy, Williama Wilkina. Po czym, w 1730 roku, otworzył własną drukarnię. Tu jednak spotkał się ze zdecydowaną akcją ze strony konkurencji, która oskarżyła go o to, że podjął się działalności drukarskiej bez odpowiedniego przygotowania zawodowego. Działania konkurencji spowodowały, że Aleksander popadł w długi i został z ich powodu skazany na dwa lata w więzieniu Highgate, pozostawiając Elizabeth z córką bez środków do życia. W tej sytuacji

March

Wake Robin (*Arum maculatum*)

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)

PLATE 38. Great White Bindweed, *Convulvulus major albus*, or *Smilax laevis*.
 1. It runs up to a great height when it has any thing to twist about the Leaves are a yellow Green, and the Flowers white.
 2. The Plant grows in most Hedges, and flowers all the latter end of the Summer.
 3. The Root of the Great White Bindweed is somewhat cathartic. Previous to his Medicines *Empiricum* written in a small Treatise of the Bile, *Comararius* doubts whether this is the *Smilax laevis* of the Ancients.
 4. Greek Σμίλαξ λεῖσι. Latin *Convulvulus major albus*, or *Smilax laevis*. Spanish, *Corregula mayor*. Italian, *Vilucchio maggiore*. French, *Lysée* or *Campanette*. German, *Binden*. Dutch, *groote Wind*.

Tablica 38. Powój biały. *Convulvulus major albus* lub *Smilax laevis*

1. Roślina ta może rosnąć bardzo wysoko, jeśli tylko znajdzie coś, wokół czego może się opierać. Jej liście są w kolorze liści wierzby, kwiaty ma białe.
2. Powój rośnie przy płotach, kwitnie w drugiej połowie lata.
3. Korzeń powoju białego jest lekko przeczyszczający. Previous to swojej *Medicina purpurum stercorata*, że korzeń powoju białego pomaga łagodnie wypróżnić nadmiar żółci z organizmu. *Comararius* wątpił, czy chodził tutaj o tę samą roślinę, której starożytni zwali *Smilax laevis*.
4. Nazwa grecka Σμίλαξ λεῖσι (*Smilax laevis*). Nazwa łacińska: *Convulvulus major albus* lub *Smilax laevis*. Nazwa hiszpańska: *Corregula mayor*. Nazwa włoska: *Vilucchio maggiore*. Nazwa francuska: *Lysée* lub *Campanette*. Nazwa niemiecka: *Binden*. Nazwa holenderska: *Groote wind*.

Maj 2008

Po	5	12	19	26	
Wt	6	13	20	27	
Śr	7	14	21	28	
Cz	1	8	15	22	29
Pi	2	9	16	23	30
So	3	10	17	24	31
N	4	11	18	25	

londyńskim lekarzem, kolekcjonerem dzieł sztuki i właścicielem wspaniałej biblioteki. Prace Elizabeth Blackwell zrobiły na obu panach duże wrażenie, a ich publicznie wyrażona zachęta do kontynuowania pracy stała się dla Elizabeth cenną rekomendacją. Uzyskawszy podobną zachętę z Brytyjskiego Towarzystwa Aptekarskiego, Elizabeth zamieszkała niedaleko Ogrodu Botanicznego w Chelsea (którego właścicielem było Towarzystwo Aptekarskie i który z kłopotów finansowych wydobyl właśnie Sir Hans Sloane, za co Towarzystwo postawiło mu zachowany do dziś, stojący w centrum Ogrodu pomnik) i rozpoczęła pracę nad zielnikiem. Rysowała z natury rosnące tam rośliny lecznicze, następnie grawerowała ich wizerunki na miedzianych płytach, a uzyskane odbitki kolorowała wodnymi farbami. Natomiast odsiadujący wyrok mąż opracowywał w węgiewnie opisy właściwości leczniczych tych roślin i ich obcojęzyczne synonimy. Również te opisy i synonimy

May

Great White Bindweed (*Convulsus major albus*)

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)

Plate 77. Strawberries. *Fragaria*.

The Plants in general found the South overtake the Fruit grows in about England in the long the Leaves are seen first Green, and the Flowers white. They grow in woods, and flower in May, and the Fruit ripe in June. The Leaves are used in Linnæus and for jaundice for some Months and Thence and More in the same. Some Authors recommend them for the Quinsie and all kind of Fluxes. The Fruit is useful Cordial and good for hot bilious Constipation and grateful in the Stomach especially eaten with Wine and Sugar. The Flowers make the Oil. *Orbita* *Apocrypha* *Caplar* *Centaur.* *Græc.* Latin. *Fragaria* *Strawb.* *Engl.* *Englisch.* *Frucht* *Frucht* *German.* *Bergströcker* *Druck.* *Karlsruhe.* *India.*

Tablica 77. *Poziomka. Fragaria.*

1. Kosiłna ta płoty się po ziemi. Łodygi, na których rosną owoce, osiągną długość około ośmiu cali (ok. 20 cm). Liście mają ciemny odcień trawistej zieleni, kielichy są białe.
2. Poziomki rosną w lasach, kwitną w maju, owoce dojrzewają w czerwcu.
3. Z liści robi się płyn do przemywania skóry i do płukania jamy ustnej i gardła, szczególnie przy overacidowych stanach. Niektórzy autorzy zniechęcają liście pozioemek jako lek na żółtaczkę i wczeskiego rodzaju upławy. Chociaż pozioмки są dobre na serce, zaleca się je również cholesterolem, dobre są też na ból głowy, szczególnie z miodem i cukrem. Z kwiatów sporządza się Ag. *Antispasmodic* *Caspari* *Comelin.*
4. *Nazwa łacińska. Fragaria. Nazwa włoska. Fragolaria. Nazwa francuska. Fraiser. Nazwa niemiecka. Bergströcker. Nazwa holenderska. Karthouwen.*

Czerwiec 2008

Po	2	9	16	23	30
Wt	3	10	17	24	
Śr	4	11	18	25	
Cz	5	12	19	26	
Pi	6	13	20	27	
So	7	14	21	28	
N	1	8	15	22	29

Elizabeth grawerowała na miedzianych płytach. Dużą pomoc podczas pracy w Chelsea otrzymywała od Isaaca Randa, członka Brytyjskiego Towarzystwa Aptekarskiego, zatrudnionego w ogrodzie jako „praefectus horti” („prefekt ogrodu”) i demonstrator roślin – który na życzenie Elizabeth dostarczał jej prosto z ogrodu świeże okazy roślin i kwiatów. Swoją zielnik Elizabeth Blackwell publikowała w latach 1737–1739, w partiach po cztery planzje plus jedna strona opisów właściwości leczniczych. Każda kolejna partia, publikowana raz na tydzień, spotykała się z pochwałami londyńskich lekarzy i aptekarzy, a także prezydenta i członków zarządu Królewskiej Szkoły Medycznej (Royal College of Physicians), którzy napisali dla autorki tzw. aprobację (rekomendację). W formie książkowej *A Curious Herbal* został wydany w dwóch tomach, z których każdy zawierał 250 rycin. Informacja o ukazaniu się pierwszego tomu została zamieszczona w *Gentleman's*

June

Strawberries (*Fragaria*)

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)

Plate 69. Garden Flower-de-Luce. *Iris nostras hortensis*.
 1. It grows to be 18 Inches high the Leaves are a light Green; the Flowers a bluish Purple.
 2. It grows in Gardens, and Flowers in May.
 3. The Juice of the Root is a strong Emmetic; when mix'd up the Nostrils, is purg'd of Head
 and about the Brain of this nervous phlegmatic Humour.
 4. Being Decocted of the Root given inwardly at a strong Témpe, and accounted good for
 the Dropsy Jaundice and Spasms.
 The Virtue is very officious to the Stomach.
 Greek Iris. *Iris nostras hortensis*. Spanish *Lirio Gardeno*. Italian *Giglio celeste*.
 French *Flambe*. German *Blau-gilgen Beilwurt*. Dutch *Lisich*.

Tablica 69. Kosaciec ogrodowy. *Iris nostras hortensis*.

1. Osiąg wysokość osiemnastu cali (ok. 45 cm). Liście ma jasnozielone, kwiaty niebiesko-fioletowe. Kwitnie w ogrodach, kwitnie w maju.
2. Sok z korzenia silnie pobudza wytworzenie wydzielin w nosie. Właściwy do nosa, oczyszcza głowę i uwolnia mózg od nadmiernej śluzogę.
3. Mocny wywar z korzenia, podany wewnętrznie, ma silne właściwości wymiotne, jest też dobry na suchy kaszel, żółtaczkę i febrę. Środek ten działa bardzo drażniwo na żołądek.
4. Nazwa grecka: *Ἴρις* (*Iris*). Nazwa łacińska: *Iris nostras hortensis*. Nazwa hiszpańska: *Lirio cardeno*. Nazwa włoska: *Giglio celeste*. Nazwa francuska: *Flambe*. Nazwa niemiecka: *Blau gilgen Beilwurt*. Nazwa holenderska: *Lisich*.

Sierpień 2008

Po	4	11	18	25	
Wt	5	12	19	26	
Śr	6	13	20	27	
Cz	7	14	21	28	
Pi	1	8	15	22	29
So	2	9	16	23	30
N	3	10	17	24	31

pieniądze umożliwiły Elizabeth spłaceniu długów męża i uwolnienie go z więzienia. Przyczyną sukcesu Zielnika był nie tyle brak tego rodzaju literatury na angielskim rynku księgarskim, jako że funkcjonowały w tym czasie dwa tego typu dzieła: *Pharmaco-Botanologia* Patricka Blaira i *Botanicum Officinale* Josepha Millera, co raczej fakt, że obie te prace nie były ilustrowane. A także, oczywiście, pochlebne opinie lekarzy i aptekarzy, z jakimi spotykały się publikowane co tydzień partie Zielnika. Nie bez znaczenia była też rekomendacja, jaką Elizabeth Blackwell otrzymała ze strony Sir Hansa Sloane'a – który poza wszystkim był też zainteresowany, aby przywiezione przez niego w tym czasie z Jamajki rośliny lecznicze znalazły się w jakimś dziele botanicznym, dzięki czemu miałyby szansę być poddane naukowej weryfikacji. Kolejne angielskie wydania *A Curious Herbal* ukazały się w 1751 i 1782 roku – to drugie już po śmierci autorki (zmarła w 1758).

August

Iris (*Iris germanica*)

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)

Plate 2. Red Wild or Corn Poppy. *Papaver rubrum*.
 1. This Plant grows to a Foot high, the Leaves are a Yellow-green, & the Flowers Scarlet.
 2. It grows in most Corn fields, and flowers in June and July.
 3. The Flowers of this Poppy are seldom useful in any, & much used in inflammatory Fevers.
 4. Several Preparations from it are of some Use, & some of the Flowers & of the Root.
 5. Greek Μακρον οπιας Latin *Papaver rubrum, erraticum, rhoeas*, Spanish, Anopolo, or Popavilla.
 Italian *Papavero* Galenicchio. French *Pavot* Japanese, or conjonant. German *Opium Rosen* or Corn Rosen. Dutch *Koorden huet*.

Table 2. Mak polny. *Papaver rubrum*.

1. Roslina ta osiąga wysokość dwóch stóp (ok. 60 cm), ma błękitnawe liście i szkarłatne kwiaty.
2. Kwiaty ma największą piłę, na których uprawia się zieleń. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
3. Kwiat ma właściwości chłodziące i wzdławiające zapalenie, jest też często stosowany w gorączkach wywołanych zapaleniem. Preparaty farmakopolejne to woda (destylat), syrop, koncentrat (specja przemyślna aptekarska) i maść.
4. Nazwa grecka: *Μακρον οπιας* (makron opias), Nazwy łacińskie: *Papaver rubrum, erraticum, rhoeas*, Nazwy hiszpańskie: *Amapolilla lub papavilla*, Nazwa włoska: *Papavero salvatico*, Nazwy francuskie: *Pavot sauvage lub conjonant*, Nazwy niemieckie: *Clapper Rosen lub Corn Rosen*, Nazwy holenderskie: *Koorden huet*.

Październik 2008

Po	6	13	20	27	
Wt	7	14	21	28	
Śr	1	8	15	22	29
Cz	2	9	16	23	30
Pi	3	10	17	24	31
So	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

Ludwig, którzy poza tym zastosowali nową wówczas nomenklaturę roślin, wprowadzoną do nauki przez Karola Linneusza. Nowe podpisy pod roślinami, a także inne elementy graficzne tej publikacji opracował norymberski malarz i miedziorytnik Nikolaus Eisenberger. Tomy III i IV tej publikacji, wydane w latach 1757 i 1760, przechowuje w swoich zbiorach krakowskie Muzeum Farmacji. Po wyjściu na wolność Aleksander Blackwell został zaangażowany przez Jamesa Brydgesa, księcia Chandosa, który właśnie budował swój pałac w Canons (obecnie Middlesex), na stanowisko zarządcy do spraw rolnictwa i ogrodnictwa. To właśnie w tym czasie Aleksander napisał swoją rozprawkę zatytułowaną *Nowa metoda uzdatniania zimnej, wilgotnej i kleistej gleby*. Ale oprócz tego musiał też wtedy zrobić coś złego, skoro – jak to określono w jednej z ówczesnych gazet – otrzymał od księcia Chandosa „dymisjon” z powodu której nie mógł już liczyć (w Anglii) na żadne

October

Red Poppy
(Papaver somniferum)

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Zielnik Elizabeth Blackwell (1737)

PLATE 24. Narrow-leaved Plantain. Rabwort. *Plantago angustifolia*. Quinquenervia.
 1. It grows to eight or nine Inches high; the Leaves have five Nerves which run quite thro' them from the Root; the Flowers are of a light Yellow colour with white Spikes.
 2. It grows in Fields and Meadows, and flowers usually in May and June, when you may find some of it in Flower most Months of the Summer.
 3. It is cold, dry and binding, good in all kind of Fluxes and Hemorrhages as Spitting or vomiting of Blood, bleeding at the Nose, the Excess of the Catarrhs of the Lungs, the Rays of involuntary motions of Urine, when the Stone is, that passeth, the Hemorrhoids, the Hoarseness of the Voice, the official Preparation is the simple distilled Water.
 4. Greek. Πεντακνέριον καλεῖται ἢ ἰσχυρὸν. Latin. *Plantago angustifolia* & *Quinquenervia*. Italian. *Plantago longa* or *lanciolata*. French. *Plantain*. German. *Spijger Weegrid*. Dutch.

Tablica 14. *Rabka lancetowata. Plantago angustifolia* lub *Quinquenervia*.
 1. Ono rosnie wysokiosc od ośmiu do dziesięciu cali (ok. 20-25 cm). Liście mają po pięć nerwów, które przechodzą przez całą roślinę, począwszy od korzenia. Kwiaty są jasnożółte, z białymi czułkami.
 2. Rośnie na polach i łąkach, kwitnie głównie w maju i czerwcu, chociaż można też znaleźć takie, które kwitną przez większość miesięcy lata.
 3. Ma właściwości chłudzkie, wysuszające i wiążące; dobre jest na wszelkiego rodzaju spływy i krwotoki, także jak płucie lub wymiotowanie krwią, krwawienie z nosu, zbyt obfite krwawienie miesiączne i obfite poty. Powstrzymuje również od oddawania moczu, sprawnie, że przestaje on być gorący i pikany, stosowana jest w leczeniu rzęzczyki, łamuje też krwawienie z nosu. Preparat farmakopolej to zwykły destylat.
 4. Nazwa grecka. Πεντακνέριον καλεῖται ἢ ἰσχυρὸν (Amplexoson makro). Nazwy łacińskie. *Plantago angustifolia* lub *Quinquenervia*. Nazwy włoskie. *Plantagine longa* lub *lanciolata*. Nazwa francuska. *Plantain*. Nazwa niemiecka. *Spijger Weegrid*.

Listopad 2008

Po	3	10	17	24	
Wt	4	11	18	25	
Śr	5	12	19	26	
Cz	6	13	20	27	
Pi	7	14	21	28	
So	1	8	15	22	29
N	2	9	16	23	30

zatrudnienie" („the dismissal which kept him from other employment”). W Anglii nie mógł, ale w Szwecji – owszem. Korzystając z zawartej kilkanaście lat wcześniej w Hadze znajomości z ambasadorem szwedzkim, Aleksander wyjechał do Szwecji, pozostawiając w Londynie żonę i dziecko. W Szwecji najpierw podawał się za lekarza i przez pewien czas nawet wypisywał recepty dla króla Fryderyka. Kiedy jednak wyszło na jaw, że nie ma do takiej działalności żadnych uprawnień, ponownie zajął się sprawami rolniczymi. W 1745 roku opublikował *An essay on the Improvement of Swedish Agriculture* (Esej o podniesieniu poziomu szwedzkiego rolnictwa), dzięki czemu otrzymał kierownictwo wzorcowego gospodarstwa rolnego w Allestad, które jednak szybko zaniedbał, czym spowodował, że dwór szwedzki stracił do niego zaufanie. Jakby tego było mało, wkrótce po tym uwikłał się jeszcze w polityczny (prawdopodobnie sterowany z Londynu)

November

Narrow-leaved plantain (*Plantago angustifolia*)

Plate 75. *White Dittany* or *Fraxinella*. *Dictamnus albus* or *Fraxinella*.

1. It grows to be 2 foot high, the Leaves are a dark Green, and ye Flowers red, & sometimes white.
2. It grows wild in several Places of France & Germany; but is planted here in Gardens, & flowers in June & July.
3. The Roots are esteem'd cordial and cephalic, good to resist Putrefaction and Poison, and useful in malignant and pestilential Distempers.

It is accounted good for Epilepsies & other Disorders of y^e Head. Opening Obstructions of y^e Womb, & procuring y^e Menfes.

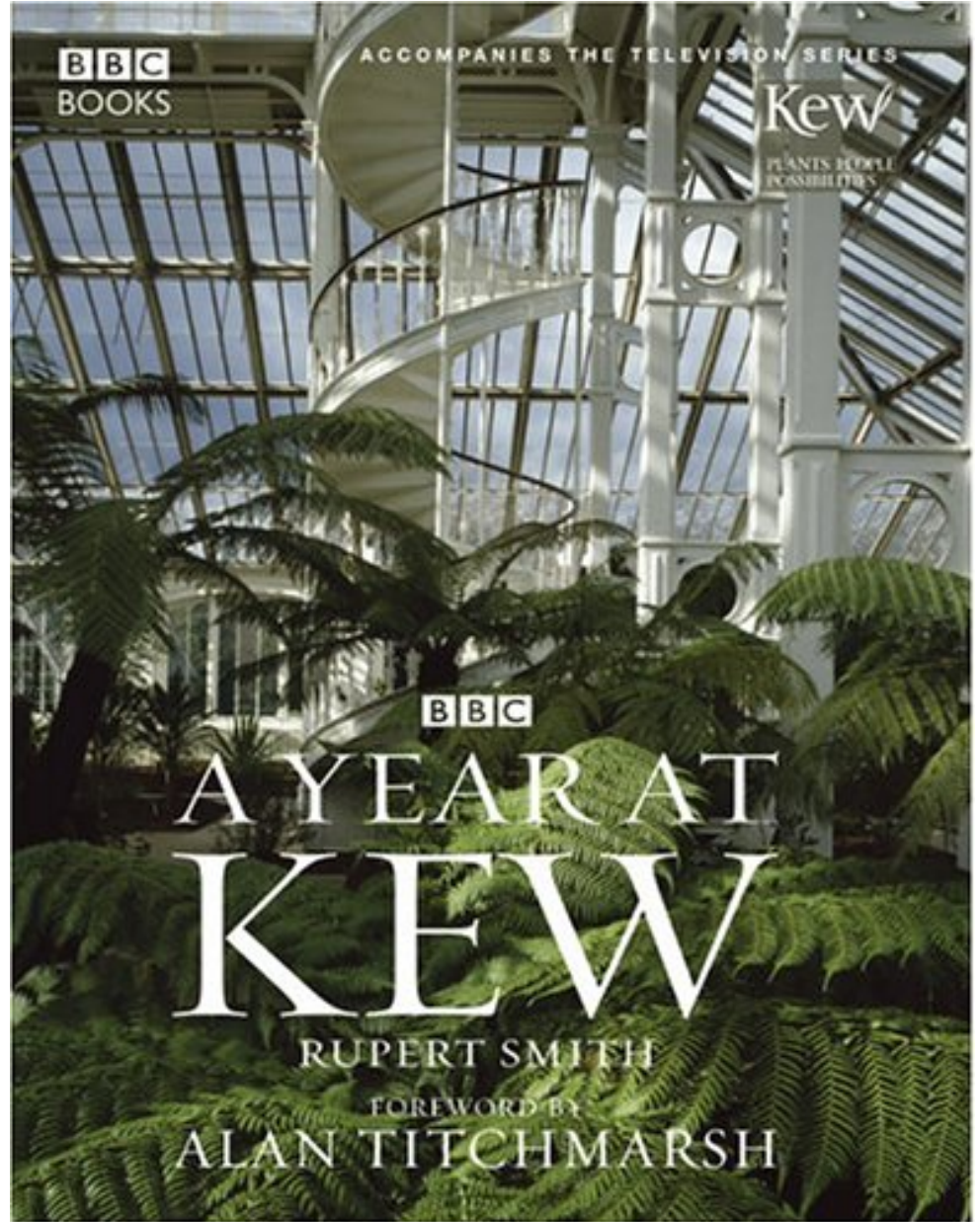
The Preparations are the Aq. Antepileptic. Theriacal. Pulv. Liberans. Empl. Stipticum. Paracels.

4. Greek, Χαμαίμελον. Officin. Latin, *Dictamnus albus*, or *Fraxinella*. Spanish, *Dittamo blanco*. Italian, *Dittamo bianco*. French, *Diptambasturde*. German, *Gemeiner Diptam*. Dutch, *Fraxinella*.

Kew Gardens (Richmond upon Thames, South-East London)

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

2009
Przedwojenne
reklamy
leków

Pre-War Medicine Advertisements

Przedwojenne reklamy leków

PREPARATY FOSFORU ORGANICZNEGO

POTĘGIUJĄ ENERGIĘ ŻYCIOWĄ, DAJĄ SIĘBIE I ZDROWIE

Biophytol
I JEGO ODMIANY

BIOPHYTOL „GASECKI” i jego odmiany
BIOPHYTOL

Reg. Nr. 1846. Kwiatnia soli wapniowo-wapniowa kw. i fosforu organicznego, zaw. 22% P.

Reg. Nr. 1845. Sól wapniowa kw. i fosforu organicznego.

FEER-BIOPHYTOL
Reg. Nr. 1908

Wzrostek soli wapniowa kw. i fosforu organicznego

FERRO-BIOPHYTOL C ARDNO
Reg. Nr. 1907

Sól żelazowa kw. i fosforu organicznego c. ardeno

Preparaty te stymulują organizm, potęgują energię życiową, wzmocniają organizm, przyspieszają wyzdrowienie.

Ordnają niecierpliwie korzystają na siebie wyczerpani przez fizyczny lub umysłowy, albo też wyczerpani przebiegiem choroby. Są łatwo przyswajalne i nie drażnią błony śluzowej żołądka.

Skład użytych:

Biophytol - 2 razy dziennie po 1-2 kaps. lub 25-30 kropli w szklance wody.
Dobrym sposobem jest wzięcie 1 kaps. lub 25-30 kropli po 1-2 godzinach w czystej wodzie.
Ferro-Biophytol - 1 raz dziennie 2 razy dziennie po 1 kaps. lub 25-30 kropli w szklance wody.

Opakowanie:

Biophytol kaps. - 1 pud. zawiera 30 kaps. o 0,25.
Biophytol kaps. - 1 flakon 30 kropli płyn. Biophytol kaps. - 1 pud. zawiera 30, 50, 100 gr.
Ferro-Biophytol - 1 pud. zawiera 30 kaps. o 0,25.
Ferro-Biophytol c. ardeno - 1 pud. zawiera 30 kaps. o 0,25.

WŁOCTOWSKA FABRYKA CHEM. FARM. A. GASECKI I SYNOWIE SpA AC
Warszawa, ul. Batutów 11-7.

APTEKA

SP. Dr. med. Rusiuc Fr.
Tator
pow. Górnolężna

DRACONIC
GOTÓWKA
30 %

“Organic phosphorus preparations promote vitality, strengthen the organism, and speed up recovery.”

P	5	12	19	26	
W	6	13	20	27	
Ś	7	14	21	28	
C	1	8	15	22	29
Pt	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	31
N	4	11	18	25	

Styczeń 2009

NOVALGIN

Wysokie dostawce w reumatyzmie międzopięściowym i stawowym. Działają także w sporadycznych przypadkach

polyarthritus rheumatica

Jako środek odwracający ból Novalgin ma niejednolite działanie z powodzeniem zastąpić morfinę, nawet w przypadkach ścisłej opłotkowej i sercowej.

Stosowanie doustne i dożylnie.

Opisownia tryglicyna:

Wiek	12 lat	13 lat	14 lat	15 lat	16 lat	17 lat	18 lat	19 lat	20 lat
1000 mg	1000 mg	1000 mg	1000 mg	1000 mg	1000 mg	1000 mg	1000 mg	1000 mg	1000 mg

Bayer
Ludwig

»Bayer«
Ludwig

»Bayer«
Ludwig

“As a pain reliever, Novalgin can well be used instead of morphine.”

P	2	9	16	23	30
W	3	10	17	24	31
Ś	4	11	18	25	
C	5	12	19	26	
Pt	6	13	20	27	
S	7	14	21	28	
N	1	8	15	22	29

Marzec 2009

Przedwojenne reklamy leków

„An unrivalled hair restorer.”

P	6	13	20	27	
W	7	14	21	28	
Ś	1	8	15	22	29
C	2	9	16	23	30
Pt	3	10	17	24	
S	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

Kwiecień 2009

Przedwojenne reklamy leków

Uporczywa trucizna w organizmie powoduje reumatyzm

Artryzm jest często spowodowany nagromadzeniem osadu kwasu moczowego w postaci kryształków, gromadzących się w stawach. Gdy przy najlżejszym poruszaniu bolą nas kolana lub odczuwamy bóle rąk i pleców — może to być dowodem, że te ostre kryształki usadowały się w stawach i powodują dotkliwe bóle. Kryształki kwasu moczowego są bardzo uporczywe i w wodzie prawie nierozpuszczalne, gdyż 100 gramów nie rozpuszcza się nawet w 4000 litrach wody. Sole Kruschen zawierają dwa rodzaje soli, pomagających przy usuwaniu tych kryształków. Sole Kruschen pomagają w sposób łagodny i naturalny, stanowią ochronę przeciw chorobie, gdyż dostarczają organizmowi odżywczych soli w proporcji wymaganej przez naturę. Sprzedaż w aptekach zł. 2.20 i 1.50.

SOLE KRUSCHEN

ZDOBĄDŹ PIĘKNĄ FIGURĘ

Należy stosować naturalną metodę zwalczania nadmiernego tłuszczu.

Zaniepokojeni nadmierną tęgą powinniśmy znieść powód; będzie to prawdopodobnie nagromadzenie tłuszczu w naszym organizmie. Najlepszą metodą dla osiągnięcia pięknej postaci jest stosowanie środka, zalecanego przez naturę. Sole Kruschen zawierają różne sole. Niektóre z nich przyczyniają się do usunięcia z organizmu zbędnych trwałych substancji, przeciwdziałających otyłości i zabezpieczają przed chorobą, gdyż dostarczają organizmowi odżywczych soli w proporcji wymaganej przez naturę. Sprzedaż w aptekach zł. 2.20 i 1.50.

Sole Kruschen

„Kruschen Salts counteract rheumatic pains and obesity.”

P	4	11	18	25	
W	5	12	19	26	
Ś	6	13	20	27	
C	7	14	21	28	
Pt	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
N	3	10	17	24	31

Maj
2009

DIGIFOLINA
CIBA[®]

*Wysoko ceniony
we wszystkich częściach świata,
nie drażniący przetwór
naparstnicy.*

*William Withering (1741 – 1799)
pionier terapii naparstniczej.*

DIGIFOLINA
preparat w niedrażniących formach
zastosowania naparstnicy.

P	1	8	15	22	29
W	2	9	16	23	30
Ś	3	10	17	24	
C	4	11	18	25	
Pt	5	12	19	26	
S	6	13	20	27	
N	7	14	21	28	

Czerwiec
2009

“A non-irritating
foxglove preparation,
highly valued in all
parts of the world.”

William Withering (1741–1799),
a pioneer in foxglove therapy.

Nieznosna dżdżysta pogoda

Kaszel zaziębienia zapalenie oskrzeli

a zatem **REZYL**

Pabjanicka Sp. Akc. Przemysłu Chemicznego

REZYL „CIBA”
(Ester glicynowy gwasjalu)

Przetwór gwajakolowy, którego wchłaniałość stwierdzono na próbach w szczytnych badaniach.

Lek wykrztuśny i odkażający w ostrych i przewlekłych schorzeniach narządów oddechowych.

REZYL-SYROP
Butelka szklana po 300 g

REZYL-TABLETKI
Kapsle po 50 sztuk & 200 g

REZYL-AMPULKI
Pudełko po 10 amp. & 2,3 cm³
(0,1 cm³ = 0,05 g Rezyli)

DAWKOWANIE:
Syrop: Dorośli 3-5, dzieciom 1-3 łyżeczek od kawy dziennie.
Tabletki: 3-5, wstępnie 1-3 sztuk pro die.
Ampulki: 1 amp. doustnie co 2-3 dni.

PABJANICKA SPÓŁKA PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO
PABJANICE

P	2	9	16	23	30
W	3	10	17	24	
Ś	4	11	18	25	
C	5	12	19	26	
Pt	6	13	20	27	
S	7	14	21	28	
N	1	8	15	22	29

Listopad
2009

“Expectorant and disinfectant – to be used in acute and chronic conditions of respiratory organs.”

PERISTALTINA
„CIBA” glikozydy z kory Rhamnus Purshiana

Zaparcia.
Dolegliwości przewodu pokarmowego.

PABJANICKA SP. AKC. PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

PERISTALTINA „Ciba”
Zbiór glikozydów z kory kruszyny amerykańskiej (Rhamnus Purshiana).

Pracny środek do pobudzenia ruchu robaczkowego jelit. Łagodne działanie przeczyszczające. Radykalnie zwalczanie zaparcia nowotworowego. Nie powoduje podrażnienia śluzki. Dokładne i wygodne dawkowanie.

Zastosowanie: doustne, podskórne i cz. dożylna. Wskazek nieskuteczności wolnych pochodnych antycholinerg. nie powoduje kolik.

POSTACIE:
Drożdżki po 0.1 g Peristaltine.
Tabletki po 15 sztuk.
Opakowanie kostkowe po 10 sztuk.
Opakowanie szklane po 100 szt.
Ampułki po 1.5 cm³ Peristaltine.
Pulverki po 5 sztuk.
Opakowanie szklane po 20 i po 100 sztuk.

WSKAZANIA:
Zaparcia stolca, zwłaszcza poranne.
Pooperacyjny niedowład jelit (zapobiegawczo i leczniczo).
Osłabienie mięśni jelit (jelit).
Kurzawa i porażeniowa niedowład jelit.
Zapalenie otrzewnej.
Wzdęcie brzucha.
Szybkie opróżnienie w zstrzałach.
Porażenie jelit po leparotomiach.

DAWKOWANIE:
Dorośli: W ciężkich stanach 1 – 2 drzewek na noc. Dorośli po 1 – 2 drzewek dziennie. Nowotworowe zaparcie stolca – porządkując od 4 drzewek dziennie, należy się zmniejszać dawkę do 10 szt. w jedną dawkę, od 4 do 200.

Podskórnie: 1 – 2 ampulek raz w cz. przed i w cz. po operacji.

Podskórnie Peristaltine w postaci roztworu wodnego wlewa się do żyły, przed i po operacji.

Pabjanicka Sp. Akc. Przemysłu Chemicznego.

“Relieves constipation, especially when chronic, counteracts peritonitis and stimulates catharsis in cases of poisoning.”

P	7	14	21	28	
W	1	8	15	22	29
Ś	2	9	16	23	30
C	3	10	17	24	31
Pt	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
N	6	13	20	27	

Grudzień 2009

Autorzy tekstów:

Wina lecznicze – Monika Urbanik
Pozłacanie pigułek – Zbigniew Bela
„Hygieja” Stachiewiczza – Agnieszka Rzepiela
Chrystus jako Aptekarz – Piotr Trzos
Kantarydy – Zbigniew Bela
Pijawki lekarskie – Monika Urbanik
„Aptekarz” Józefa Chełmońskiego – Zbigniew Bela
„Ortus Sanitatis” – Zbigniew Bela
Aparat do sterylizacji recept – Katarzyna Jaworska
Teriak – Zbigniew Bela
Moździerz Radziwina – Anna Stabrawa
Perkolator – Monika Urbanik

Koncepcja edytorska i redakcja:

Zbigniew Bela

Projekt graficzny:

Justyna Nowak-Jagiellovicz

DTP:

Bożena Groborz

ISBN 83-905478-3-x

Druk:

Drukarnia TECHNET, ul. Wielicka 28, Kraków

Editorial page of the 2006 calendar

Editorial page of the 2007 calendar

Koncepcja edytorska i wstęp

Zbigniew Bela

tłumaczenie tekstów

Agnieszka Rzepiela, Zbigniew Bela

Opracowanie graficzne

Bożena Groborz

Druk

**Centrum Druku,
32-086 Węgrzce, ul. Zapole 4**

ISBN 83-905478-7-2

Muzeum Farmacji UJ

ul. Floriańska 25

31-019 Kraków

tel/fax: 012 422 42 84

e-mail: mf@mp.pl

Reprodukcje z kodeksu wiedeńskiego zostały
zamieszczone w tym kalendarzu za zgodą
Biblioteki Narodowej w Wiedniu

 PLIVA

Kalendarz Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Kalendarium 2009

Styczeń

Po	1	5	12	19	26
Wt		6	13	20	27
Śr		7	14	21	28
Cz	1	8	15	22	29
Pi	2	9	16	23	30
So	3	10	17	24	31
N	4	11	18	25	

Luty

Po		2	9	16	23
Wt		3	10	17	24
Śr		4	11	18	25
Cz		5	12	19	26
Pi		6	13	20	27
So		7	14	21	28
N	1	8	15	22	

Marzec

Po		2	9	16	23	30
Wt		3	10	17	24	31
Śr		4	11	18	25	
Cz		5	12	19	26	
Pi		6	13	20	27	
So		7	14	21	28	
N	1	8	15	22	29	

Kwiecień

Po		6	13	20	27
Wt		7	14	21	28
Śr	1	8	15	22	29
Cz	2	9	16	23	30
Pi	3	10	17	24	
So	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

Maj

Po		4	11	18	25
Wt		5	12	19	26
Śr		6	13	20	27
Cz		7	14	21	28
Pi	1	8	15	22	29
So	2	9	16	23	30
N	3	10	17	24	31

Czerwiec

Po		1	8	15	22	29
Wt		2	9	16	23	30
Śr		3	10	17	24	
Cz		4	11	18	25	
Pi		5	12	19	26	
So		6	13	20	27	
N	7	14	21	28		

Lipiec

Po		6	13	20	27
Wt		7	14	21	28
Śr	1	8	15	22	29
Cz	2	9	16	23	30
Pi	3	10	17	24	31
So	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

Sierpień

Po		3	10	17	24	31
Wt		4	11	18	25	
Śr		5	12	19	26	
Cz		6	13	20	27	
Pi		7	14	21	28	
So	1	8	15	22	29	
N	2	9	16	23	30	

Wrzesień

Po		7	14	21	28	
Wt		1	8	15	22	29
Śr		2	9	16	23	30
Cz		3	10	17	24	
Pi		4	11	18	25	
So		5	12	19	26	
N	6	13	20	27		

Październik

Po		1	5	12	19	26
Wt		6	13	20	27	
Śr		7	14	21	28	
Cz		1	8	15	22	29
Pi		2	9	16	23	30
So		3	10	17	24	31
N	4	11	18	25		

Listopad

Po		2	9	16	23	30
Wt		3	10	17	24	
Śr		4	11	18	25	
Cz		5	12	19	26	
Pi		6	13	20	27	
So		7	14	21	28	
N	1	8	15	22	29	

Grudzień

Po		7	14	21	28	
Wt		1	8	15	22	29
Śr		2	9	16	23	30
Cz		3	10	17	24	31
Pi		4	11	18	25	
So		5	12	19	26	
N	6	13	20	27		

Koncepcja edytorska i wstęp

Projekt graficzny

Druk

ISBN

Muzeum Farmacji UJ

Zbigniew Bela

Bożena Groborz

Centrum Druku
ul. Zapole 4, 32-086 Węgrzce

978-83-905478-8-6

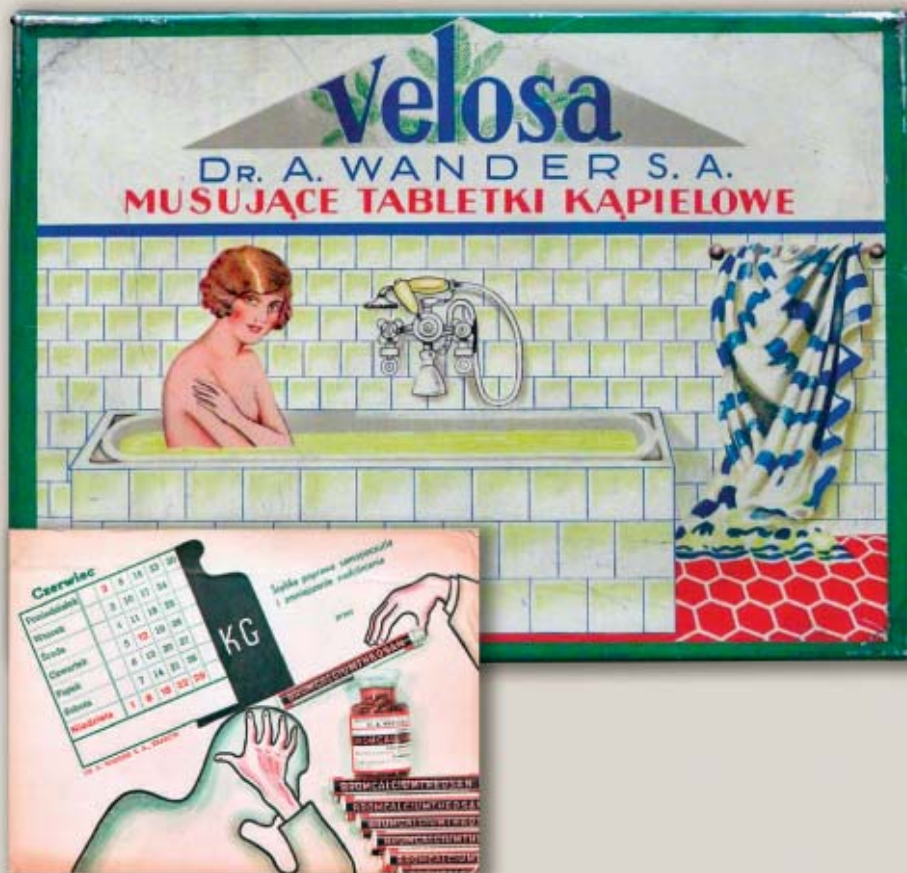
ul. Floriańska 25, 31-019 Kraków
www.muzeumfarmacji.pl, e m a i l :
mf@mp.pl

Muzeum Farmacji UJ składa serdeczne podziękowanie bibliotece Ogrodu Botanicznego w Missouri (The Missouri Botanical Garden Library), która bezpłatnie przekazała na potrzeby tego kalendarza zeskanowane strony z przechowywanego tam egzemplarza pierwszego wydania *A Curious Herbal* Elizabeth Blackwell (Londyn, 1737–1739).

 PLIVA
Grupa Barr

Editorial page
of the 2008 calendar

koncept edytanka: Monika Urban, Katarzyna Jaworska i Zbigniew Biele

projekt graficzny: Sabina Grobarz

ISBN: 978-83-905478-4-6

druk: Drukarnia Know How, Kraków, ul. Chałubińskiego 255

Muzeum Farmacji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie ul. Florjanka 25, 31-019 Kraków, www.muzeumfarmacji.pl
m@mp.pl, tel. 012 421 52 79

Editorial page
of the 2009 calendar

4000 Museum Calendar

September 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

W

PLIVA

4000 Museum Calendar

July 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
1	2	3	4	5		
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

P

PLIVA

4000 Museum Calendar

March 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

P

PLIVA

4000 Museum Calendar

February 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

N

PLIVA

4000 Museum Calendar

May 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

K

PLIVA

4000 Museum Calendar

January 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

P

PLIVA

4000 Museum Calendar

August 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

P

PLIVA

4000 Museum Calendar

September 2004

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

T

PLIVA

4000 Museum Calendar

November 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

E

PLIVA

4000 Museum Calendar

October 2005

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

E

PLIVA

4000 Museum Calendar

January 2004

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

D

PLIVA

4000 Museum Calendar

October 2004

Mo	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

P

PLIVA

Ostatnia strona kalendarza
na 2008 rok – miniatury
wszystkich 12 kart kalendarza

At the back of each calendar there is editorial information, and on the back cover miniatures of all the calendar pages are printed.

The Cracow Museum of Pharmacy's
wall calendar for the year 2010:

"Apothecary tradition of preparing medicinal wines"

فاذا زدد العصير فصفه فهذا الشراب موافق لوجع الحلق والجنب والربو

والاسه والرافف ولزجه لغر غليظ في حلقه يصفى اللون ويكثر النوم

وليس له غايلة موافق للشانه والكلام ع ع

صنع شراب للزكام والسعال

وزر البطر واسترخا المعد خذ ربع اوقيه واصول سوسن ثمر اوقيه

وفلفل ابيض ربع وثمر اوقيه رقة جميعا واربطه خرقه واجعله في لبنه افساط شراب

طيب ولذكه ثلثه ايام ثم صفه وارفعه في اناء نظيف اشرب منه بعد العشا

The preparation of pectoral wine.

An illustration from the Arabic translation of Pedanios Dioscorides' *De Materia Medica*.

Metropolitan Museum of Art
New York

Incipit liber de Vinis editus ab

Arnaldo de Villa Moysa.

Audamus vinū de bona vi-

te ad conficiendum vina medicinalia : et maxime pal-

mēū siue albū cū sit in substātia subtili⁹ et receptibilis
imp̄ssionū et colorū. Est et ampli⁹ vinū palmeū siue al-
bū ex parte hñs opationē vini debile q̄ sufficit ad deferēdū vtutes
rerū incorporatarū in eo p̄ singla mēbra cū delectatiōe et ap̄hen-
siōe nature. nec sui q̄dā eruperāti fortitudie remittit: aut furere fa-
cit q̄litates actiuas eoz q̄ in eo exq̄lificant. Sicut est grecū aut sile
q̄ lōge sūt a p̄sideratiōe periti medici i hac arte De hoc q̄ intellexit
Sal. cū dixit. Vinū q̄ palmeū est melior saporis et odorū q̄ cete-
ra vina alia. Et vina q̄dē fortia p̄ semetipsa vbi expedit sūt medi-
cina. et vbi nō efficiunt venena. ¶ Volētes igit̄ ad hui⁹ vsū p̄se-
ctiōnū vinū : qd̄ in hui⁹ artificio landē hñe mereē eligere : recipia-
m⁹ multū de vinis albis de bono loco : et cū eo certis p̄portioib⁹
res fin̄ medicie semitā exvirtuādas imponam⁹ et claudam⁹ in va-
se boni ligni : moze alioz vinoz et p̄ficiet et p̄ficiet ibi q̄si a natura
qd̄ arte est cōprehēsum. Res aut̄ q̄ ponēde sūt in musto: dū p̄ na-
turalē ebulicionē ipsi⁹ musti adinuicē interi⁹ colluctant : expoliāt
a virtutib⁹ earū : et incorporat̄ virtus ipsarū vino musto : et de-
puratur vinum ipsum induens operationē illarum rerum : tātō
melius quanto delectabilius suscipitur : et penetrabilius per sin-
gula membra virtus huius vini delatoris actione destināt : vnde
natura vigozat̄ fortius et citius resistitur nocumentis quādo ad-
ministratur sicut et vbi oportet. Et istud est presertim de iuuamē-
to qd̄ in hui⁹ ebullitione non resoluitur virtus rerū neq̄ alterat̄
neq̄ debilitat̄ : sed quando ebulliunt cum igne cum quo : et si fiat
sit ignis lehtilissimus et continuatus sine fumo. Et istud est securi⁹
qñ fit in vegete : vt cooperiat̄ foramen vegetis cū scutella parua:
vt fiat exalatio v̄tositat̄ cū modica eleuatiōe a latere yno : vt rep-
mat̄ qd̄ ascēdit ad interiora. Et qñ fit cū igne vas cōoperiat̄. tunc
em̄ nō euentat̄ nec amittit̄ de vtute ipsarū rerū. Oportet etiā meti-
ri cū fit cū igne : qd̄ et quantū de decoctōne res sustinent et regere
ignē : illud nō est parue p̄sideratiōis. Sed qñ fit cū vegete excusat̄
ab hoc : et relinquit̄ opatiōi nature. ¶ Et vino quidē inest ex se
pprietas magna in natura hñana. Inquit̄ em̄ Rufus absolute de

Arnald de Villanova

Liber de vinis

“Here begins the Book
of Wines. Praise be to wine
from a good vine from which
medicinal wines are made.”

Some titles of prescriptions in Arnald's
Liber de vinis

Vinum de cytoniis secundum Dyascorides
Quince wine according to Dioscorides

Vinum ad memoriam reparanda
Wine that restores memory

Vinum ysopi virtutem habet diureticam dissolvendi
Hyssop wine that has diuretic properties

Vinum contra quartanam
Wine that is good for quartan malaria

To make Ipocras

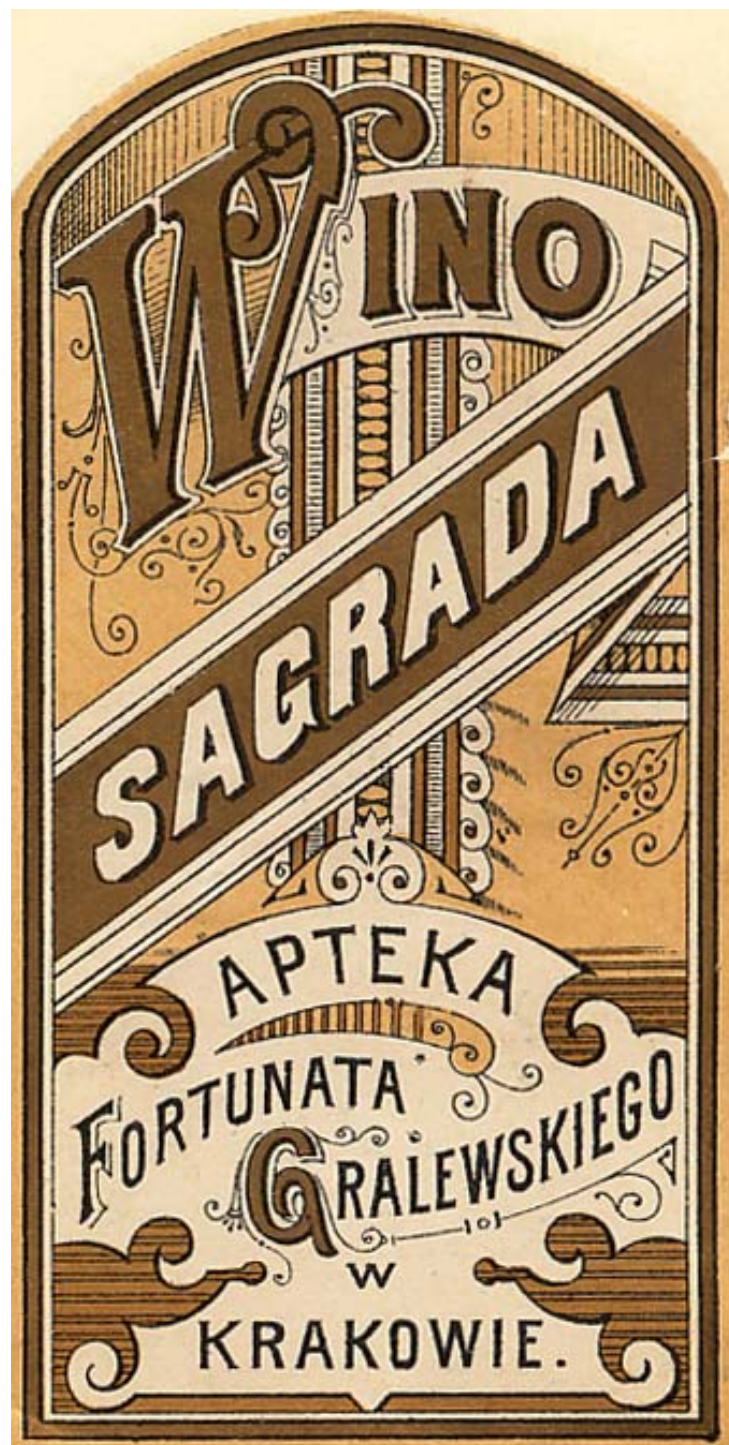
Take of chosen Cinamon two ounces, of fine ginger, one ounce of graines, halfe an ounce, bruse them all, and keepe them in thre or foure pints of good odiffarous wine with a pound of suger, by the space of foure and twenty houres, than put them into an Ipocras bag of woollen, and so receiue the liquoꝝ. The readiest and best way is, to put the spices with the half pound of suger, and the wine into a bottell, or a stone pot stopped close, & after twenty foure houres it will bee readie, than cast a thin linnen cloth, and a peece of a boulder cloth in the mouth, and let it so much runne through as yee will occupye at once, and keepe the vessell close, for it will so well keepe both the sprite, odour, and vertue of the wine, and also spices.

To make Ipocras

Condorvine (*Marsdenia condurango*)

VINUM CASCARAE SAGRADAЕ.

Vinum Rhamni Purshianae.

Wino kaskarowe.

Extracti fluidi Cascarae Sagrae

examarati 500

Vini Malaga detannisati 500

Odgoryczony wyciąg kaskarowy wy-
parowuje się do pozostałości 200 cz., roz-
puszcza w winie malaga pozbawionem
taniny i po 8-iu dniach przesącza.

Label of *Vinum cinchonae* from Fortunat Gralewski's Pharmacy in Cracow.

Robert Sterl, *Beim Apotheker in Lauenstein*, 1889. Kunstsammlungen Chemnitz.

Józef Chełmoński, *The Apothecary*. 1891. Watercolour and gouache on cardboard.

Robert Sterl
Studie zum Apotheker

1892

Staatliche
Kunstsammlungen
Dresden